

ČERVENEC 1909.

ČÍSLO 7.

Jinošství.

Referuje V. L a n k a š, duchovní správce chlapecké polepšovny.

Gabr. Compayré, i u nás známý pracovník na poli paedagogie, vydal nedávno menší dílko nadepsané „L' Adolescence“, které zasluhuje i u nás povšimnutí.

Spisek tento nechce býti úplnou a dokonalou studií, nýbrž jen pokusem a to pokusem v látce důležité, dosud však poněkud zanedbávané; chce dokázati, že bude možno jednoho dne pěstovati psychologii mládeže; chce ukázati, jakou důležitost má pozorování a studium člověka právě v nejkritičtějším často okamžicích jeho tělesného i duševního rozvoje. Compayré ovšem není prvý, který prohlašuje důležitost studia mladické psychologie; ale ve Francii přece dosud jen málo píle a pozornosti bylo tomuto předmětu věnováno, a nejen tam, snad i leckde jinde. Na vyšším stupni je studium mladické psychologie v Americe a to především zásluhou St. Halla, řiditele paedagogického semináře a presidenta Clarkovy university. Ohromná publikace o 1300 str. *Adolescence, its psychology and its relation to physiology, anthropology, sociology, sex, crime, religion and education*, svědčící nejen o nesmírné pili, obrovské sečtělosti, nýbrž i mistrovském ovládnutí psychologie a jiných disciplin, jest ovoce tohoto systematicky prováděného studia na půdě americké. Compayré podává ve svém dílku zhuštěný, urovnaný a kriticky zkoumaný obsah díla Hallova, za což mnozí budou mu vděční, ježto četba Hallovy publikace z mnohých příčin, zvláště pro neologismy, je nesmírně nesnadna. My probírajíce kapitulu po kapitole, podáme obsah díla Compayréova.

Trvání jinošství.

Prvá otázka, již třeba rozřešiti je tato: kdy mládí počíná? kdy končí? O době trvání jinošství, není ani mezi moralisty, ani lékaři, ani biology souhlasu. Co je jisto, toť to, že mládí otevírá se: prvými fysickými projevy pohlavní dospělosti a trvá potud, pokud dítě roste, adolescít, až po chvíli, kdy přestává

růsti. Pohlavní dospělost nesmí býti splétána s dospělostí vdavkovou. Jsme často pohlavně dospělí, ale ne schopni vdavek. Věk, kdy počíná pohlavní dospělost ostatně variruje dle pohlaví; dále variruje dle klima a ras, a rovněž od jednotlivce k jednotlivci. Příroda postupuje ve svých dílech pozvolně a nepozorovatelně; nezná přesných a absolutních mezí. Zákonodárce nemůže v tom přírody napodobiti; chce-li řídit činy lidské existence a určit podmínky existence občanské, musí se spokojiti s přibližnostmi, kdežto psycholog, jež této nutnosti nezná a jemuž běží o poznání věci, nebude se starati o přesné vymezení hranic, jež dělí mládí od věku následujícího a jež kolísají mezi rokem 18. a 20.

Fysický růst.

Studiu fysického růstu příkládá americký psycholog Hall nesmírnou důležitost. Až dosud studium fysického rozvoje jinošského věku, růstu ve váze a výši, který odpovídá věku pohlavní dospělosti, bylo povrchně konáno, ne-li dokonce plně zanedbáváno. V Americe bylo v tomto směru pozorováno na 69.000 dětí. Hall zkoumal všechna tato pozorování a nejen tato, nýbrž i cizozemská.¹⁾ Otázka fysického růstu vyvolává celou řadu problémů, z nichž některé, kdyby byly přesně rozřešeny, nezůstaly by beze vlivu na rozvoj výchovy. Compayré cituje jen některé a sice: V kterém věku růst do výšky je nejrychlejší? V kterém měsíci růst ten má tendenci se zvyšovati? Jaký vliv na postavu má dědičnost, působnost rasy, působnost klima? Jaké rozdíly možno konstatovati mezi pohlavími, a to od národa k národu? Je soupeřství mezi dvěma formami růstu, mezi tíží a výší těla? Sociální situace má vliv na fysický rozvoj? Se stanoviska intelektuelního, je lépe býti malý nebo veliký? V kterém věku růst přestává? Je to v roce 19. nebo 23? atd.

Tyto otázky, na něž nelehko dáti přesné odpovědi, byly Hallem důkladně studovány, ale přes to závěrky, k nimž se došlo, jsou ještě neurčity a nepřesny. Několik výsledků bylo přece dosaženo, ale i ty jsou jen relativně jisty. Některé tu uvedeme. U obou pohlaví růst do výšky předchází růst do tíže. Růst dívek předstihuje růst chlapců. Ženy dosahují mužské postavy u divokých národů častěji než u národů civilisovaných. Příjemný život bohatých jinochů podporuje jich fysický růst.

Otázka, které jsou to periody, v nichž růst se urychluje, nebo uvolňuje, je dozajista obzvláště důležitá. Kdyby bylo možno, vskutku, pozitivně stanoviti, buď od roku k roku, buď od měsíce k měsíci, normální periody maxima růstu, kdo by neviděl jaké důsledky paedagogické by mohly býti z toho vyvozeny! Jest-li pravda, jak myslíme, že intelektuelní rozvoj je zadržován, stěžován rychlým fysickým rozvojem, slušelo by se, aby síla školní práce byla rozměřena a upravena dle let, dle ročních počasí, a též, aby jinak stanovena byla doba prázdnin, a tak vše přízpůsobeno bylo změnám tělesného organismu.

Hall míní, že již možno tu zaznamenati nějaké nabyté výsledky. Dle něho spíše v přibírání celkové váhy těla než v růstu postavy zje-

¹⁾ Francie zůstává tu pozadu. V Anglii bylo pozorováno 40.000 dětí; v Dánsku 17.194 chlapcův a 11.250 děvčat; 3.210 chlapců a 1495 děvčat v Moskvě; 2000 v Turině; tisíce v Německu, Švédsku atd. U nás?

vuje se obzvláště posun jinošství. Než přese všechny pokusy zůstávají jeho udání jen přibližna. Periody fysického rozvoje nemohou býti přesně vymezeny, neboť, vlivem různých příčin tento rozvoj se brzo urychluje, brzo uvolňuje. A vždy budou výjimky, abnormální případy, jež vždy budou vyvracovati, aneb oslabovati obecná pravidla.

Jisto rozhodně je, že růst fysický rušivě působí na rozvoj intelektuelní. Každému z nás bude znám nějaký jinoch, který v krisi fysické evoluce nemůže již svá studia konati tak úspěšně jako dříve, a který, jsa dříve žákem dobrým, stává se lenošný, malomocný, a to vše proto, že na intelektuelní síle ztrácí to, co jeho tělo získává na váze a výšce. Poněvadž tato krise fysické evoluce je individuální, nemožno stanoviti v ústavech jistý rok, v němž studium by mělo býti stranou odloženo, nebo aspoň značně ulehčeno, ale rodičové měli by, pamětlivi tohoto faktu, své dítě dobře pozorovati, a pak v krisi fysické evoluce starati se o důkladné stravování jeho a nežádati po něm toho, co dítě v této periodě pódati nemůže. V soukromé výchově ovšem možno na tento moment ohled vzíti; ve výchově společné těžko.

Cvik, jak Hall míní, růst podporuje a urychluje, v odporu s náhledem Buffona. Hall rád by připustil též, že postava a váha jinochů v Americe směřuje k růstu, kdežto v Evropě ve starých rasách dá se prý konstatovati jich ubývání. Snad vyrůstá nám v Americe — Hall sám by se k tomu poněkud klonil — nový „člověk“, „nadčlověk“, prvý exemplář vyššího lidství, jak to exaltování evolucionisté prokují!!

Rozvoj orgánův.

Anatomie a fysiologie jinocha vyvolávají mnohé a mnohé otázky, z nichž nejdůležitější jsou rozvoj mozku, rozvoj sexuálních orgánův a též rozvoj svalův. Rozvoj sexuálních orgánův Compayré přechází poukazem na dílo Hallovo.

Co se týče rozvoje mozku, různá pozorování ukazují, že růst jeho za této periody je značný; maximum je dosaženo v létech od 14—20; v roce dvacátém se růst umenší, což potrvá i ve zralém věku a ve stáří tím silněji se projevuje úbytek růstu.

Bod, který dle Compayrého není v anthropometrii Hallově dosti probrán, jest otázka, jsou-li vztahy a jaké mezi kvantitativním růstem těla a rozvojem rozumu. Poněvadž je jisto, že objem a tíže mozku nejsou v žádném stálém vztahu se stupněm intelligence, je zřejmo, že i rozměry těla vůbec nemají co dělati se silou nebo slabostí intelektuelních schopností, což Hall sám si doznává. V rozvoji pak mravní energie St. Hall připisuje svalům vůdčí roli; jich rozvoj, který spadá s organisací sexuálních funkcí, prospívá prý nervovým centrům; svaly hlavy pak přispívají ke stavbě mozku. Částečně tu má americký pedolog pravdu, v celku však nadsazuje.

(Pokračování.)

J. BÝŇOV.

Vymoženosti v oboru didaktické methodiky.

(Dokončení.)

J. A. Komenského didaktika analytická a metody anglické.

Neúspěch anglických škol veřejných bezděčně nás nutí pátrati po příčinách jeho a tu spatřujeme, kterak vinu toho nese jednak nekritický, zmatený pravopis anglický, jednak některé závažné vady anglické methodiky. Vrhnece na ni synkritické světlo didaktiky analytické, nehodláme dotyčné metody odsoudit úplně; neboť vedle četných stránek pochybených mají anglicko-americké metody vynikající přednosti, jež zasluhují následování.

Jednu takovou přednost spatřujeme v principu identity písemných tvarů metody anglicko-americké, kterou dnes přijímají ochotně i Němci do svých škol¹⁾ a není daleka budoucnost, kdy zásada tato všeobecného dojde uznání; neboť již dnes v kruzích předních didaktiků došla řádného ocenění. U nás ovšem netřeba ji považovati za docela novou, jelikož už J. A. Komenský v díle svém *Schola ludus* (p. IV.) ji propagoval. Podivno jest toliko, že do nedávna výtečná zásada ležela u nás ladem, nepovšimnuta, ač Američané ji přijali a uplatnili — ale ovšem ve stavu hrubém, nevytříbeném a nepromyšleném. Podle toho byly ovšem výsledky; kde však obmyslný methodik dovedl si věc rozumně zařídit, tam docílono úspěchů překvapujících jak v Anglii, tak v Americe a tak i u nás.²⁾

Druhá dobrá zásada anglicko-amerických method jest, nezdržovati se příliš dlouho při písmu psacím. Tuto zásadu propagoval rovněž už J. A. Komenský v díle *Schola ludus* (pars. IV.) a Francouzi ji uvedli v praxi, Angličané ji přejali, ale také přehnali. Kdežto český Slabikář naplněn jest písmem psacím, jest americký přeplněn tiskacím; oba tyto extrémy stejně jsou škodlivy. V ohledu tomto lepší jest bulharský Bukvar.

Konečně třetí výhoda anglicko-amerických knih jest největší zřetelnost a pěkná úprava. Zřetelností vyniká však též Bukvar bulharský a uměleckou úpravou Čítanka Ferdinanda Ambrože atd. Nejsou to tudíž věci nové. Momentem rozhodujícím jest tu věc jiná, aby totiž nádhernou úpravou kniha příliš se nezdražila. Pokud se týče Francouzů, jsou v ohledu úpravy dosti, někdy až příliš skromní.

Kterak se soudí o obrazích v Čítance I. se stanoviska methodické didaktiky, o tom promluvíme na příslušném místě průběhem pojednání.

Četnější nežli výhody jsou v dílech anglických vady; v ohledu tomto jeví se čítanky pro I. třídu elementární jakožto hromady smetí a popela, z nichž dlužno zářící jiskry vyjmouti.

Nuže, posvítíme si na věc vezmouce k ruce J. A. Komenského

¹⁾ Dr. Kummer, Branky, Hofbauer, Wiesenberger a j. Viz „Vych. L.“ roč. VIII. 42. a n.

²⁾ „Vych. L.“ roč. VIII. str. 5. a n.

Didaktiku analytickou, jež v každém ohledu jest zkušebním kamenem didaktických method vůbec a pro prvopočáteční vyučování zvláště.

J. A. Komenského Did. analytické zásada VII. „Na učně, aby něčemu špatně neučil se, stále pozor měj.“ Dítka učí se dle methody anglické znáti abecedu podle obyčejné řady abecední (A, a; B, b; C, c, D, d, E, e atd.); písmena se spolu zapisují i čtou; aby dítka mohly přistoupit k zapisování těchto obtížných tvarů, jest nutna velmi přesná a zdlouhavá příprava, jež vyžaduje řady týdnů.

Protože čtení zmateného a nekritického způsobu jazyka anglického jest náramně obtížno a na prvé třídě přec jen se požaduje, by dítka dovedly čísti a psáti, hledí mnozí učitelé angličtí řadu cvičení přeskočit nebo odbyt ledabyly, aby ostatní čas mohl býti věnován čtení. Z téhož důvodu nevěnuje se psaní řádnému péče náležitá. Následkem toho jest, že dítka navyknuou prašpatnému způsobu písma. Odtud stížnosti amerických úředníků na nevzdělanost a špatné písmo odchovanců veřejných škol.

Přeskočit cvičení přípravná jest věcí osudnou.

Probíratí je řadu týdnů, jest ztráta času nenahraditelná.

Jediný správný postup tudíž jest, když na počátku bez dlouhých příprav dáme zapisovati tvary nejlehčí a ostatní tvary těžší uspořádáme tak, aby vždy písmě předcházející bylo přípravou na tvar následující, tak, aby princip tvaru předchozího byl obsažen ve tvaru následném, což v řadách abecedních lze velmi snadno provést, když se rozdělí na 3 kroužky a tyto na jednotlivé methodické skupiny dle principu identity v abecedě, jak o tom dříve důkladněji bylo pojednáno.¹⁾

Koncentrovati písemné tvary bez přesné methody krasopisné jest tudíž pseudomethodou velmi škodlivou a nemá ta věc omluvy se stanoviska jak methodiky, tak ani se stanoviska školní praxe.

Jest tudíž způsob americký shora vytčený s tohoto hledíště nesprávný úplně a naprosto i neradno jest bráti si dotyčné učebnice za vzor nebo dokonce za ideál.

J. A. Komenského Did. analyt. zásady XLVIII., XLIX., L.:

Prvnější pouštěno nebud', dokud není zcela v naší moci.

Při následujícím předešlé opakuj.

Sklad každé vědy v řetěz uvéstí sluší, v němž by všecko souviselo, aby totiž vykládání pozdějšího z předcházejícího vycházeti, na něm se zakládati a pamět i praxi s sebou vésti mohlo. Opakování předešlého budiž vměšováno.

Ze zásad těchto není v učebnicích anglických téměř ani památky. Učivo krasopisné rozbito jest a roztrženo k nepoznání postupu, téměř tak jako ve Slabikáři Frumarově. Nad to však vbíjením do čtení prvopočátečního věcí všelijakých různorodých a vědeckého aparátu (což ovšem původ svůj má v úmyslu dobrém, ale nepodařeném), rozptyluje

¹⁾ „Vych. L.“ roč. VIII. str. 177 a n. „Výzkumy na poli didaktické methodiky a pedagogické psychologie.“

se pozornost žactva (zápasícího s představami tvarův, jež mu běžny nejsou a jich spojováním ve slabiky a hlásky) tou měrou, že není možno, aby vyučování mělo výsledek uspokojivý. A tu vidíme též pramen neúspěchu, do něhož naříkají si Američané.

Podle amerických učebnic pro I. tř. dovede vyučovati jen methodik, který se vymanil z pseudomethodického chamradí dotyčných method.

J. A. Komenského Didaktika analyt. zásady LXIII., LXV., LXVII., LXX.:

Vždy od snadnějšího počínej a k nesnadnějšímu pokračuj. Málu před mnohem, prostému před složitým, pravidelnému před nepravidelným, obdobnému před neobdobným vyučováno a učeno budiž atd. stojí v příkrém odporu s methodou anglické skriptologie.

J. A. Komenského Did. analyt. zásada LXXVI. „Ke všemu vzdálenému stupňů vyhledávej, až vhodně bude souviseti poslední s prvním bez jakého kdekoli stupňové souvislosti přerušeni.“ Porisma 1.: „Při provádění věci budiž vše, co následuje, jako účelem; vše, co předchází, jako prostředkem k účelu.“ Porisma 2.: „Stupně nebudtež vymyšleny dle libosti, než dle zřejmého spojení věcí samých. Toho bedlivě šetřiti sluší, abychom nezmátli věci nebo sebe.“ Methoda anglické skriptologie stojí v přímém odporu s celou touto zásadou.

J. A. Komenského Did. analyt. zásady: LXXXV. LXXXVI. LXXXVIII. a porismata 1. 2. 3. a j.:

Všechno budiž pojímáno smysly, kolika jen můžeš. Cokoli smyslům bylo podáno, hled, aby bylo též rozuměno; podávej tedy tak, aby mohlo býti rozuměno. Cokoli bylo srozuměno, hled, aby utkvělo navždy; budiž tedy tak ukládáno, aby utkvěti mohlo. Rozumění smysly nedobře pojaté není žádné rozumění; tedy se po něm nesháněj. Soud o věci nerozuměné křivý jest; tedy se po něm nesháněj. Pamatování věci nerozuměné a nerozsouzené kluzké jest; tedy se po něm nesháněj.

Chromologie a geometrie s arithmetikou v amerických čítankách jsou samé hříchy proti těmto kardinálním zásadám. Věci takové nutno jest probrati v hodině věcného učení pomocí dobrých názornin. Na př. při chromologii nutno jest ukázati dětem ve vodě rozpuštěné barvy a před jich očima je slíti, nebo raději, co dětem snazší jest a zábavnější k napodobení, jednotlivé tužky barevné ukázati, na papíře jimi větší plochu položit a pak vedle na prvý ton položit druhý atd., aby dítky věci viděly a pokud možno samy napodobiti dovedly, což by pomohlo trvale si věc zapamatovati a případně jí použiti. Pouhé ukázky barevných obdélníčků v knize nestačí i jsou nesrozuměny a fádny. Vykládati věc při vyučování skriptologii jest nemístno a ztráta času i matení věcí. Podobně dlužno soudit o geometrii a arithmetice. Jsouť hodiny pro každý předmět stanoveny a není s výhodou na př. při čtení chtíti všechny vědy a dovednosti koncentrovati na slova čítanky. Příhodno ovšem jest po důkladném probrání věci na př. z přírody nebo z dějin v době čtení přečísti článek, jenž učivo jaksí doplňuje a podporuje.

J. A. Komenského Did. analyt. zásada CXLVII., CXLIX. „Nepřipravených vyučování od prvopočátku začínej. Právě tak musím muže, jenž chce se naučit čísti, nejdříve učiti znáti písmena jako pachole. Začátečníci nekonejte mnoho, ale důkladně. Pachole mnohostí snadno

se zmate: jednomu tedy zvykej si zprvu.“ Zásady tyto jsou s dotyčnými koncentrujícími methodami americkými v naprostém sporu.

J. A. Komenského Did. analyt. zásady: CLIX. a porismata 1. 2. 3. CLXII. „Přím o k cíli, zacházám se vyhyběj. Ke konci hned od počátku prohlízej. Na konec více hled než na prostředek. Prostředek je k vůli konci, ne k vůli sobě a přimísívá-li se k prostředku, co konci nijak neprospívá, nemůže to jinak snadněji býti rozeznáno než vzhledem ke konci. Pročež dí Seneka: „Ke konci hled a od věcí zbytečných upustíš.“ Cokoli přímo k cíli vede, královská cesta jest; cokoli podobu má zatáčky, za zdržování budiž pokládáno. Nevšímatí si věcí některých, švarná píle jest, totiž takových, které pranic nebo málo k cíli pomáhají. Ohlížeti se po jiném nežli po cestě zdržuje. Vždy posloupně, nikdy skokem... Americká methoda skriptologie prohřešuje se těžce proti všem těmto zásadám.

Obrazce v amerických čítankách pro I. tř.

V českém Slabikáři Frumarově nalézáme trojí druh obrázků: titulní, textové a ilustrační. Všechny jsou provedeny perspektivně. V jiných některých knihách tohoto druhu nalézáme též obrázky kolorované; těmito jest však zvláště bohata též americká čítanka Oinkova, jež hledí v sobě koncentrovati vše možné učivo, dokonce i chromologii, samé věci od účelu knihy daleko vzdálené; ale zatím zapomíná věcí blízkých a nejbližších.

Jest jisto, že dítky 6-leté rády chápou se péra, tužky, křídly atd. hledíce prostými čarami nakresliti věci kol sebe pozorované, jakož i napodobiti obrázky tu a tam spatřené.

Což může tu úže připojeno býti k I. čítance nežli obrazce snadné k napodobení a jako návod ke kreslení podle přírody? Co jest dítku pramenem větší, milejší a užitečnější zábavy nad kreslení, k němuž právě obrazci v I. čítance možno snadný a účinný podati návod?

Slabikáři Frumarovu vytkla kritika v ohledu tomto hrubou vadu; neboť 6-leté dítko není schopno napodobiti obrazců perspektivních. Tím více vytykáme tuto vadu čítankám americkým a po přednosti čítance Oinkově, jež tu jeví se ve světle methodické vědy někdy pravým nesmyslem. Kolorované obrázky jsou pěkné na pohled, ale baví jen chvílku; pak si jich dítě více nevšímá, kdežto obrázky, jež možno mu napodobiti, rádo vyhledává a napodobuje jednou, dvakrát, třikrát, mnohokrát a z toho má daleko větší užitek nežli z několika uměleckých tretek, jež se dále nehodí k ničemu.

Nemíníme tímto zavrci všechny názorné kolorované, resp. perspektivní obrazy v učebnicích vůbec; neboť jsou náhradou za skutečné předměty; ale pro I. tř. daleko jest lepší podati soustavu prostých kontur jakožto návod ku kreslení podle přírody a k milému pobavení dítek kreslením.¹⁾ Vedle toho ovšem možno z důvodu rozmanitosti

¹⁾ Bylo mi sděleno a pozoroval jsem to též osobně v pensionátu Školských Bratří v Praze-Bubenci, jak velice rády malé ty dětičky obírají se kreslením v čas volné zábavy, zvláště v době, kdy nemohou si hráti venku — v čas nepohody a za delších večerů.

a znázornění předmětů s prospěchem uvéstí obrazce perspektivné prosté i kolorované. Přední místo však třeba vyhradit v I. čítance vždy jen a jen prostým konturám uvedeným v soustavu volného kreslení dle přírody.

Kreslení toto má též veliký význam při skriptologii tím, že děti nemohouce při psaní prvopočátečním hned libovolná psát slova (neboť možno jen z oboru hlásek probraných sestavovati slova ku psaní a čtení), velmi výhodně nahrazují slova, jež jim nelze dosud napsati, příslušnými prostými obrazci konturovými (obrazce textové). Způsob tento jest velmi zajímavý svou rozmanitostí i užitečností a nemělo by se ho v nižší I. tř. pomíjeti.

J. A. Komenský soudí o didaktických obrazích takto: (Dit. anal. zásada CLXXXII.) Všecko skrze smysly vlastní, stále, v šelikým způsobem. Porisma 1. Poněvadž jen samozření spory narovnává a lidem dává jistotu toho, co vědí: vše, čemu se učí, k smyslové zřejmosti budiž přivedeno.

To zajisté jediné k pravému, plnému a neklamnému poznání věci přivádí. Utkvěleji zajisté Řím, Paříž, Indii atd. v myslí nosí ten, kdo sám někdy byl je spatřil nežli ten, kdo tisíckrát slyšel o nich vypravovati ty, kteří je spatřili. Jistěji zná matematik rozměry nebes vlastním zkoumáním nežli ten, kdo jen věří, že tak od jiných byly vyměřeny. Věřít jenom autoritě a kdyby kdo postavil proti ní jiné autority, hned bude v rozpacích. Pročež dí Ecclesiasticus: „Člověk, který mnoho prošel, vyrozumívá mnohým věcem a kdo mnoho zkusil, vypravuje umění. Kdož není zkušen, málo ví.“...

Porisma 2. Aniž postačuje užiti jednoho smyslu jednou; jakýmkoli způsobem možná, pozornosti budiž pomáháno.

Porisma 3. Kde věci samy nemohou býti smyslu předvedeny bezprostředně, buďtež předvádění jich náhradníci, totiž obrazy.“

Z toho jde na rozum, že obrazů má býti užíváno teprve na místě druhém, když věc skutečná dětem nemůže býti předložena. Obraz však nikdy neposkytne názoru tak úplného a jasného jako věc sama. Proto, možno-li dětem ukázati věc vlastní, na př. jablka zralá a nezralá, jest obraz, byť i umělecky byl proveden, jako v čítance Oinkově, zcela zbytečný a vyučování pomocí obrazu zůstává kusé, neúplné a nedokonalé.

Nová Čítanka pro I. třídu elementární.

na principu metody synkritické zbudovaná a s metodou volného kreslení podle přírody spojená, od J. Š. 1)

Autor vyhověl všem požadavkům moderní vědecké didaktiky, uvedl dílo své v souhlas se všemi J. A. Komenského zásadami vyučovacími a spojiv veškery výhody učebnic různých jazykův. Jeho princip identity v abecedě, důsledné provedení metody synkritické, tohoto klíče k tajemstvím poznání, jeho princip paedopsychické multi-

1) „Vych. L.“ roč. VIII, str. 295. a n. 325. a n.

plikace představ a jeho metoda kreslení dle přírody, organicky spojená s celým dílem, (jehož uveřejněna ve „Vych. L.“ toliko první část) jsou přednosti, jakými se nemůže honositi žádná jiná učebnice pro I. tř. elementární a není dnes (po provedení důkladných zkoušek i ve třídách o 108 žácích)¹⁾ pochyby o tom, že úspěch její vynikající úplně a naprosto jest zajištěn.

Prozíraví didaktikové soudí, že jedině této metodě náleží budoucnost ve třídě elementární, rovněž tak jako téhož autora metodě v oboru počtů.

Jediná vada, jež se právem s našeho stanoviska katolického Čítance pro I. tř. elementární může vytknouti, jest, že neuvádí ani článku jednajícího o Bohu a našich náboženských představách a citech, jež přece daleko více hodí se na takové místo do článku mravoučných a povznášejících mysl dětskou nežli všecko ostatní poučování o mravech, pořádku a zdvořilosti atd.

Vyšel však pouze první díl, Čítanky, jenž stanoven jest pro prvé pololetí prvé třídy; účelem stanovil mu autor poznání čtyř řad abecedy a navedení ku čtení a psaní. Jest tudíž oprávněna naděje, že pan autor (jelikož ho známe jako upřímného katolíka a nadšeného počtu) chystá do druhého dílu své Čítanky řadu krásných článkův a básní poučujících, zušlechťujících i povznášejících,²⁾ jimiž nás hodlá překvapit a snad na poučení, jehož se mu dostalo v t. I. od p. J. Staňka a následkem přítomných skromných řádkův doplní i první část svého díla dle přání všech věrných katolíkův, aby totiž naše katolická mládež již v I. třídě pokud možno vnikala ve vznešené krásy našeho svatého náboženství a je sobě oblíbila způsobem vábným, lahodícím duši čisté, neporušené. Jest to předmět sice velmi vznešený, nejvyšší a zdálo by se, že i nejtěžší; avšak vskutku a v pravdě jest nám — jak tomu rozuměli už filosofové scholastičtí a zvláště Dr. Angelicus, mistr hlubokých smyslů, — zároveň i nejbližší. Články mravoučné, vztahující se na náboženství a jeho nestihlé, nejkrásnější a nejušlechtilejší pojmy a ideály, jsou nejvhodnějším způsobem nejvábnějším a nejčistším přitáhnouti duše čisté, neporušené ke zřídlu nejvznešenějších ideálův, k Bohu a k jeho volnost dítek Božích hlásajícím příkázáním, aby k nim láskou přilnuly.

K tomu ke všemu nabádá už celá Didaktika J. A. Komenského, kde velký počet kapitol věnován jest výhradně výchově náboženské. K těmž cíli směřují i četné jiné jeho spisy, na př.: Zákony gymnasia Lešenského, Zákony školy dobře spořádané, Pravidla života atd.

Jsme tudíž pevně přesvědčeni, že p. autor Nové Čítanky, jež vysoko vyniká v oboru didaktické methodiky nade všechna ostatní díla tohoto druhu, z přirozené benevolence své jakož i z ohledů na pokyny, jež mu v t. I. byly navrženy, doplní dle přání katolíkův první díl své Čítanky a dle téhož přání, nesoucího se jedině ku zdárné výchově naší milé katolické mládeže, upraví též druhý díl, aby radost naše z díla krásného zůstala nezkalena.

¹⁾ „Vych. L.“ roč. VIII. str. 5. a n.

²⁾ Pokud nám známo chystá opět zajímavé poetické dílo pro mládež do tisku „Ideály dítek Božích“.

ILJA.

„Mám věřit či nevěřit!“

„Stará víra se přežila“, slyšeti dav nepřátel. „Nemá do sebe ničeho zajímavějšího, vše jest již zastaralé“, promlouvá intelligence. Tudíž na všech stranách, od těch nejprostších až do nejvzdělanějších, vzplanul požár, který neuprosně řádí v popírání světového názoru křesťanského.

Boj vzplanul na celé čáře, z paláců a nádherných domů rozšířil se mihotem blesku i do horských chatrčí vlivem nepřátel našich. Zkoumáme-li bedlivě, seznáme, že ani jediná pravda nezůstala netknuta nevěreckým morem. Nezůstal ušetřen ani základní kámen uhelný naší víry — základní články — tím méně nadpřirozená budova, jež nemůže býti pochopena přirozeným světlem lidského rozumu a bádání.

Pracovali na zkázonosném díle, proti názoru křesťanskému nevzali si snad jenom lidé prostí, nepatrní, neučení, kterým se jedná toliko o strhnutí mas lidu na svou stranu, ale i lidé vzdělaní, intelligenti, badatelé, vědátoři. Ti to hlavně byli, kteří strhli pod rouškou bádání za sebou cháttru, neuvědomělý lid, který se domníval, že učení páni za jisté lépe tomu rozumí než oni a tudíž, že musí s nimi táhnouti za jeden provaz!

Ve vznešených kruzích pokládá se za nevkusné před jídlem se pjati ruce a pomodliti se. Ba, slovo „Bůh“ nechce se jim líbiti za nic na světě, proč se tedy modliti „Otče náš, jenž jsi na nebesích,“ vždyť v žádného nevěří, a kdo ví, zda-li tam jest, beztoho jsou to jen samé páry ale v mozku — to neřeknou. — Modliti se s porozuměním, opravdově, aby se mohlo říci, že jest to „colloquium“, — „rozmluva“ s Bohem, o tom vůbec nelze mluvit. Modlitba zdá se mnohým psychologickou nemožností, neznají Boha, jehož by prositi měli, jemu děkovati za prokázaná dobrodiní.

A přece máme krásný příklad modlitby, pomíjím-li všechny ostatní, na našem zeměpánu. Roku 1863 byl konán ve Frankfurtě kongress německých knížat. Súčastnili se ho nejvíce protestanští zeměpánové. Protestianté neznají modlitby před jídlem a po něm. Císař František Josef I. neostýchal se vykonati modlitbu před a po jídle, čímž vzbudil všeobecnou pozornost.

Jak se to docela jinak vyjímá, než u lidí prostých, kteří se modliti nechtějí, za to jim prý Bůh ničeho nedá! Jinoch se opováží říci: „já se modliti nebudu, do chrámu nepůjdu a žádný křestní list nepotřebuji“. Kostel a modlitba, to jest pro „staré báby a kostelníky“, rozumuje nadějná mládež našeho století.

Pak se nedivme, že po předcích zbožně žijících ve vzájemné shodě a lásce, vyrůstá pokolení zkažené, nasáklé moderními názory, proletariát nejhoršího zrna. Kam to dospěje, lze souditi již dnes, pohlédneme-li jen do novin.

Podivno mi vždy jest, když slyším lidi, kteří v Boha věřiti nechtějí, pozdravovati „Pozdrav Bůh!“ Proč neříkají raději „pozdraz příroda“, vždyť dle nich Bůh neexistuje, leda tehdy, když je stihne ne-

šťestí, pak nalézají mimoděk hned Boha v pravém světle. Ale to jest zase jiná otázka!

A přece „co jest zbožnost“, praví sv. František Saleský? „Jest to slast nade všechny slasti, jest královna všech ctností, jest láska účinná na vrcholu dokonalosti své; co jest smetánka na mléce, květ na bylině, jiskrný lesk na drahokamu, vonný zápach balsámu, to jest zbožnost v poměru lásky účinné, jest vůně libou, která sílí ducha lidského a obveseluje anděle v nebesích.“

„Nevěřím“, tak praví mnohý. „Není Boha“, namlouvá nemoudrý srdci svému!

Nevěra jest strašnou nestvůrou, které každý rozumu užívající člověk se musí strachovati, a tudíž nesmíme se diviti trochu ostrému výroku, kterého užil Göthe ve spise „Geschichte der Farbenlehre“: „nevěra jest majetkem blbých hlav“. Někteří za dnešní doby kladou si za hrdinství prohlásiti, že jsou čirými atheisty. Těm ukázal pravou tvář sám francouzský liberal, když napsal v „Les misérables“: „nevěra jen u slabochů dodává vážnosti“.

„Nemohli bychom věřiti ve věci božské a milovati je, kdyby v nás nebyla jiskra božství. Kdo potlačuje v sobě víru v Krista, vyzouvá se z lidskosti a činí jí násilí, nebo ničí v sobě tuto jiskru, ničí v sobě synovství Boží. Co mu zbude? Pohledme na pohany a uvidíme.“ (Göthe.)

Není-li osobního Boha, který jest pánem a řiditelem všehomíra, zachovatelem tvorstva a lidí, pak nezbyvá, nežli vysvětliti vše z jednoho principu, z něhož nutně vše musí vyplývati, co přikládáme za úkol autoritě Boží. Nutno tedy, aby vše povstávalo z příčin přirozených, tkvících ve světě samém.

Tak vznikl „monismus“, se kterým se setkáváme již v starém Řecku v rozličném zakuklení. A ten stal se nyní chloubou vědy moderní. „Všechny dosavadní filosofické systémy byly téměř bez výjimky více méně dualistickými. Rozlišovaly látku a sílu, hmotu a formu, jsoucnost a vznikání, pohyb a pohybovatele, přírodu a ducha, svět a Boha, tělo a duši, zemi a nebe, život a smrt, čas a věčnost, konečné a nekonečné a veškeré tyto pojmy více nebo méně kladly proti sobě jakožto protivy, kdežto věda novověká ukázala, že ve skutečnosti neexistují a že takové různění pouze v myšlénkách může býti provedeno“ (Büchner).

Co má za následek takové mínění? Nic jiného než nepřetržitou řadu omylů. Nerozlišujte svět a Boha. Tudíž vrhněte se do víru světa, uživejte, rozhoupejte kyvadlo svého života do nejdelšího oblouku, využijte s dostatek „krátkou existenci lidskou“. Než se nadějete odkvete vám mládí, pohasnou jiskrné oči, hleďte tedy prožiti život v rozkoši! Ne „svět, tělo, ďábla přemáhám“ -- svět a Bůh „monista“ nezná, sloužiti světu má za sloužení zároveň Bohu. Vezměte kteroukoliv z těch protiv, vždy seznáte, že „monistická nauka“ svádí lidstvo z cesty soudného rozumu a zavádí na stezky nevěry.

Svět prý jest od věků a není vnější příčiny mimo něj. Hmota a síla existují samy od sebe od věků, jsou tedy nepomíjejícími -- věčnými. A přece nás učí víra katolická, že jeden jest toliko věčný t. j.

jediný Bůh. Vše ostatní, co jest od času stvořeno jest. Vzchází a zachází dle vůle Nejvyššího.

Podobně i pohyb jest prý věčným, nestvořeným, bez počátku, příčiny jako hmota a síla. Leč nesmíme prý proti sobě stavěti hmotu a sílu, neboť „hmota, síla a duch nejsou věci různé, nýbrž pouze rozličné stránky anebo různé způsoby vyjádření nebo jevu jednoho a téhož principu prvopočátečního neboli základního“.

V oné pramlžině, z níž vyvíjela se sluneční soustava se všemi divy, obsaženy prý byly již tehdá zárodky budoucího života na zemi i bytostí rozumných. Ve hmotě prý tkvěly nejen síly fyzické, ale i duševní. Tyto duševní zjevy objevují se tam, kde nalézají se vhodné dispozice. Leč podivuhodnou zůstává námitka, že „nebylo nikdy zjevu, z něhož bychom mohli čerpati víru nebo přesvědčení o tom, že duše zemřelého jedince dále existuje“.

Zda mluvila pravdu Maria Stuartovna, když napsala?

„Čím jsem! A k čemu jest mé žití?
Jsem pouhé nic a pomíjivý stín,
jsem tělo směřující v země klín,
jen smrt mi spásu může dáti.“

Co bylo as příčinou, že Ludvík XVI. nemohl snéstí hlahol umíráčku z chrámu Notre-damského?

Duše lidská jest k jinému cíli určena, než aby jenom oživovala tělo, proto ji Bůh dále udržuje. Říkají-li někteří, že duše umírá, myslí to „per accidens“, poněvadž zaniká tělo.

Již slovo „nesmrtelnost“ značí nejenom „principium eliciens“, ale i to, že má neodvislé od těla myšlení a chtění.

Řád mravní vyžaduje „fundament“ práva mravního a Bůh, když stvořil bytost sobě podobnou (faciamus hominem ad imaginem nostram), vytknul jí řád práva a mravů. I duše musí míti zákony, dle nichž by se řídila. Nemůže Bůh jinak než zákony předspsati (nelze, aby mohl schvalovati smilstvo, vraždu).

Korrelatní pravda o nesmrtelnosti duše jest výbavou člověka a Bůh se stará, aby tento poznatek byl vtištěn, jako nezrušitelné znamení, v mysl lidskou. „To jest postulát přirozenosti lidské!“ Poznává-li „jest Bůh“, „jest duše“, musím říci, „jest nesmrtelnost“! Nesmím říci, že „Bůh existuje“, chci-li popřítí — nesmrtelnost! Jest to korrelatní pojem jako pravice k levici.

O duši, že bude dále žítí, všichni národové se shodují, pomíjíme-li mnoho přibájeného o blaženosti a zavržení. Shodu však nalézáme. A potvrzuje se i tím, že lidé kladou meze vášním, žijí čestným životem, aby došli jednou blaženosti. Vergilius praví: „Sedí a věčně seděti bude v místě zavržení nešťastný Theseus“. Ovidius vypravuje o Sysifovi valícím ohromný kámen do výše, o Danaovných, jež stále nalévají vodu do nádob děravých.

Voltaire stahl tisíce lidí k nevěře svými spisy. A když jeden z jeho žáků se před ním chlubil, že již nepocituje strachu před peklem, pravil mu Voltaire: „jsi šťastnější než já, tak daleko jsem to ještě nepřivedl“. A jeho ruka napsala krásný verš ve vážné chvíli „Spánkem tento život jest a probuzení smrt!“

Zeyer 11. března 1890 (Čes. Květy): „O věčnosti našeho bytí jsem pevně přesvědčen. Zdá se mi to tak prosté! Nedovedu si vlastně představit, že by mohlo býti jinak. I ty máš víru, tu pravou, čistou, která jest útěchou nejlepší. Jsou to veliké a svaté pravdy, které jsou nám v srdce psány.“

„Pokoj v žádné není době,
světem zhoubný hrozí vír,
pravý pokoj jest jen v hrobě,
v Bohu jest jen pravý mír.“ (Mácha).

Vytýká se nám, že duše neexistuje, nehledíc prý ani k „nesnadnostem a nemožnostem, jež by v zápětí míti musilo spolužití oněch nesčíslných zástupů duší“. Nemůže prý existovati duše odděleně od těla, zaniká prý s tělem, s nímž se rodí. „Myslíci bytost bez mozku jest tolik, jako bytost zažívající bez žaludku (Schopenhauer). Duše prý zaniká jako duše zvířecí, od níž prý se liší dle Darwina jen — fundamentálně, — jelikož prý člověk jest pouze nejvyšším stojícím a na ten čas posledním článkem vývojových řad, jež dle descendenční theorie vyšly z jednoho nebo z několika prarodů organického života. Darwin dokazoval, že veškeré projevy duševního života máme společné se zvířaty, jež dříve pokládány byly za charakteristické známky nehmotnosti duše; netoliko radost a žalost, dobrá a špatná nálada, láska mateřská, sympatie a věrnost, stud, skromnost a velikomyslnost, podiv a zvědavost, rozvaha a rozhodnutí, nýbrž i užívání nástrojů a zbraní, pojem majetkový, počátky umění, architektury, oděvu a řeči, tvoření obecných pojmů, estetický smysl a posléze počáteční stadia morálky a náboženství.“

Některé z těchto věcí arcíř znamenáme i u zvířat, všechny však rozhodně nikoliv! Radost z příchodu pána dobře jest znamenati u psa, kočky a j., láska mateřská však jest přirozený pud zvířat starati se o zachování druhu a pud ten jest tak mocný, že samice některá raději by se dala zastřeliti a vrhla by se do největšího nebezpečí pro svá mláďata na př. opice. Věrnost přece nikdo nebude všem zvířatům přisuzovati, tím méně snad stud.

Zvědavost nalézáme na př. u kočky, když někdo přinese maso, hned běží a sedí tak dlouho u zabaleného papíru až dostane něco na mlsný zoubek. Hleďte u ní skromnost, aby nešla i když cítí maso! Kdo to dokáže? Zvířata užívají prý i zbraní, hlavně v Čechově básni „Hanuman“, tam se i opice oblékly do vojenských uniforem, ba vedly i válku a mluvily volapükem. Morálky u zvířat mnoho nenajdete zvláště při obcování pohlavním a náboženství teprve ne, nebo snad štěkání psa na měsíček jest projevem náboženským a zbožňováním měsíce?

O úžasné nemravnosti pohanské napsal dějepisec římský Livius, který žil za doby císaře Augusta „Octlí jsme se v době takové, že se nám hnuší i zpustlost naše i prostředky proti ní“.

Seneka, za Nerona, který zabil svého učitele, svou matku, svou hodnou choť Oktavii, napsal „Všecko jest plno neřestí a nepravostí, páchá se jich více než možno silou zastaviti. Každým dnem roste náruživost hříchů, klesá stud, vašeň zavrhuje všechnu úctu k něčemu lepšímu, světlejšímu a vrhá se kamkoliv. A nepáchají se neřesti jen potajmu, ale jsou nyní veřejné a tak vzrostly v srdcích lidských, že nyní ctnost nejen již řídká jest, ale spíše není již nižádné na světě.“

Podobně svou dobu líčí nejhoršími barvami co se týká mravnosti v říši římské Cicero, Sallustius a j.

Hle, za starověku měli lidé nejasný pojem o morálce a Darwin nám chce vsugerovat, že zvířata mají morálku. Pravdou-li to, pak přetrumfla zvířata i celé národy. A ještě něco. Darwin dokazuje, že pocházíme od opice, nuže, chce-li mluvit logicky, měl říci, že morálce se máme učit — od zvířat (snad tedy v našem případě od — opice —).

Chalybaeus dokazuje ve své soustavě spekulativní morálky, že tato zbudována býti musí na základě náboženském, a to křesťanském. Z toho by dle nešťastného Darwina plynulo, mají-li zvířata morálku, na čem ji zbudovala? Na základě náboženském? Snad i křesťanském?

Kant pravil: „Rozum i nyní nepoznal by všeobecných mravních zákonů, kdyby křesťanství jim nebylo učilo.“

Zvířata mají mravnost a neměly by jí, kdyby jí nepřevzaly od křesťanství, tudíž měla náboženství a to ještě křesťanské!

Celkově vzato přišli bychom na hrozné nesmysly jako jest tento, čím bychom se hlouběji obírali naukou Darwinovou. Osvědčilo se opět „chybí-li učený, chybí hodně!“

Při předpokladech Darwinových nemůže býti řeči o svobodné vůli člověka. „Jest prý to pouhý sebeklam.“ „Pro svobodnou volbu prý zbývá nepatrné místo.“ „Vše náhodou a libovůlí prý vzniká.“ Kato-lická církev objasnila pojem svobody lidské vůle obsažený věčně v v souhlasů národů, naznačila spolupůsobení člověka jako příčiny podřadné s působením vůle Božské, jakožto příčiny první v řadě přirozeném bez porušení svobody lidské a absolutního dominia Božského.

„Mám věřit či nevěřit“, rozvážím-li dobře! Komu věřit? Oběma stranám dáno místo k vývodům! Nuže, volám na konec s Renanem (kap. XXV.), kde mluví k Ježíši „Mezi tebou a Bohem nebude se činit rozdíl; dokonalý vítěz nad smrtí uvázal jsi se ve své království, kamž po cestě královské, naznačené tebou budou tebe následovati věkové ctitelů.“¹⁾

Phil. C. JAN ŠEVČÍK.

Průpovědi k výchově.

(Dokončení.)

III. Jak pečuje dobrý hospodář o svoji domácnost.

(List sv. Bernarda)

Prosil jsi mne, bych tě poučil, jak možno s prospěchem řídit hospodářství a jak činí zadosť domácí pán své povinnosti. Odpovím krátce.

¹⁾ P r a m e n y : Rozhledy „Stará a nová víra“. „Rádce duch. 1908.“ „Bohumila“ sv. Františka Saleského. Výroky a myšlenky : Göthe (Geschichte der Farbenlehre), Renan (Život Ježíšův), Ovidius (Metam.) Vergilius, Marie Stuartovna (Královna mučednice), České Květy, K. Hynek Mácha (básně), Schopenhauer, Livius, Seneka, Darwin, Chalybaeus, Kant.

Jakkoli všechny věci pozemské jsou ve svém trvání i zániku podřízeny libovůli osudu, přece není proto dovoleno, nevšímati si vůbec životních pravidel. Poslyš tedy a buď toho pamětliv!

Rovnají-li se v domácnosti tvé vydání příjmům, snadno může nepředvídaná příhoda poměry tvé uvést ve zmatek. Hrozí-li dům sesutím, svědčí to o nedbalosti majetníkově. Čím jiným je bezstarostnost hospodářova, než mohutným ohněm, v domě planoucím? Zkoumej bedlivě, jak hospodaří a žijí, kteří „tvoje“ obstarávají. Pro toho, jehož majetek upadá, aniž by ho již zcela pozbyl, je radno řádně pečovat, by zcela nepřišel na mizinu, užívatí při tom přece svého majetku. Svědčí o veliké moudrosti člověka dozor na všechno, co jeho jest a když zkoumá, v jakém stavu vše jest.

Krm a napájej domácí zvířata: potřebují potravu a neumějí o ni žádati. Nákladné slavnosti přinášejí mnoho škody, málo cti. Výdaje na účely vojenské jsou četné. Rozumné jsou výdaje, jež přátelům prospívají. Škodlivé jsou výdaje, které marnotratníka podporují.

Dávej svým silné pokrmy, ne však labužnické.

Kdo je jednou hýřilem, sotva se před smrtí změní. Hojná strava přináší lenochům a nedbalcům choboru; činnému a pilnému člověku zotavení. O Velikonočním Hodu Božím a o jiných slavnostech, dávej svým hojně jídel, ale ne pamlsky.

Dbej, aby tvé zuby a měšec vzájemně byly ve sporu: buď však opatrný, čí obhájcem při tom jsi, nebo jak rozsoudíš tuto při. Zuby se totiž odvolávají na smyslné náklonnosti t. j. na svědky, kteří nesvědčí pod přísahou. Měšec zase odvolává se na to, že truhly a skříně, sklep a sýpka jsou již buď prázdné, nebo se brzo vyprázdňují. Zamkla-li však lakota tvůj váček, pak nejednáš řádně, rozsoudíš-li v neprospěch svých zubů. Neboť lakomství nikdy nenajde správného výroku rozhodčího mezi zuby a měšcem. Čím jiným je býti lakomcem, než báti se nouze a přece v nouzi žít? Řádně jedná lakomec, neužívá-li svého bohatství pro sebe, nýbrž pro jiné je schovává. Je zajisté lépe něco pro druhé uložit, než sám pro sebe všechno spotřebovat. Máš-li přebytek obilí, nepřej si při tom drahoty. Kdo drahotu miluje, neváhá býti vrahem chudšů.

Prodávej své obilí, dokud má přiměřenou cenu nečekaje, až si ho chudák nemůže koupiti. Sousedu svému je prodávej laciněji, jakož i svým odpůrcům. Neboť odpůrcové nebývají vždy překonáni mečem, nýbrž také milou úslužností.

Pýcha, nadutost k sousedovi se rovná mračnu, které hrom a blesk v sobě skrývá. Máš-li odpůrce, ohledni se po někom, kdo se tě zastane. Máš-li odpůrce, nepouštěj se do zábavy s druhými, nýbrž pomýšlej stále na plány svého protivníka. Slabost odpůrcova nebudiž ti mírem, nýbrž jen příměřím, dočasným. Konejšíš-li se tím, že protivník nemá těchž myšlenek jako ty sám, připravuješ si nebezpečství.

Veliké výlohy na oděv, jsou znamením titěrného smýšlení. Nápadný oděv velmi brzo vzbudí mezi sousedy odpor a nevoli. Dbej, aby ses líbil svou výtečností, ne oděvem. Prosby ženy, která přece ještě touží po šatech, ač má, prozrazují slabost.

Co se týče tvých přátel, pamatuj, že ten je lepším přítelem, kdo ti udílí ze svého, než ten, kdo sebe sama ti nabízí. Soudíš-li dle slov

lidí — máš hojně přátel. Nemysli, že je tvým přítelem, kdo tě chválí, an jsi přítomen. Radíš-li svému příteli, hled, aby ses tím líbil rozumné úvaze a ne příteli. Dáváš-li příteli radu, rci: Myslím atd., neříkej mu však se vši určitostí: tak aneb onak musíš jednati atd. Snáze se totiž a spíše činí výtky radě se špatným výsledkem, nežli se pochválí porada, kterou šťastný výsledek korunuje.

Zvěděl jsem, že tě navštěvují kejklíři. Proto pomni co z toho vzejde. Kdo se ku kejklířům obrací, pozná příliš brzy, že dal se oddati se ženou, která sluje „chudoba“; z toho manželství se zrodí dcera, uštěpačnost. Je-li tvojí zálibou poslouchati slova kejklířova, dělej, jakobys jich neslyšel a myslí na něco jiného. Kdo se směje slovům kejklířů a z nich se těší, s jistotou slibuje, že opět je brzy navštíví. Herci, kteří předvádějí hanebné kousky, jsou hodni šibenice. Neboť k čemu jinému směřuje herec, který hanebnosti předvádí, než k tomu, by smrtil duše lidské. Dovednosti herců u Boha obluby nedosáhnou.

Pyšného a hrdého služebníka propusť, jinak stane se časem tvým odpůrcem. Nevěř služebníku, jenž tvoje chyby chválí; jinak se domnívá, že se mu podařilo tě oklamat. Miluj jako syna sluhu, který i v malých věcech bázeň a stud jeví.

Hodláš-li stavěti dům, učíň tak jen z nutnosti a ne ze záliby. Záliby stavbou neukojíš, nýbrž ještě zvýšíš. Přílišná a nezřízená záliba ve stavbě vede konečně ku prodeji staveb. Dostavěným zámekem a vyprázdněným měšcem člověk zmoudří, ovšem velmi pozdě.

Chceš-li něco prodati, střež se, bys neprodal části svého zděděného majetku. Neprodávej mocnějšimu tebe, nýbrž raději, byť i laciněji tomu, kdo jest slabší, chudší než ty nebo se ti rovná. Celý však svůj majetek prodej, nabízí-li ti kdo cenu, která hodnotu jeho převyšuje. Lépe jest i velký hlad trpěti než otcovské dědictví prodati, ale lépe jest část z něho prodati než zadlužiti se a přejati úrokové splátky. Čím jest ten, jenž úroky bere? Lupič zákonem chráněný, který předem ohlašuje, co sebere. Nekupuj ničeho společně s mocnějším než ty sám. Strp ochotně, když chudý člověk společně s tebou kupem něčeho získá, by se ti mocnější společník nevnutil.

Kdo při požitku v hojnosti vína a v rozličných družích vína je zdrženlivý, jest bohem na zemi. Opilec nic nedělá řádně leč to, že upadne do bláta. Cítíš-li účinek vína, pak prchni před společností; cítíš-li v sobě účinek vína, jdi spíše spat než bys se chtěl s jinými baviti. Kdo jsa opilý opilost svou omlouvá, ten ji veřejně ohlašuje. Nesluší se, by jinoši vínem páchli.

Nevol sobě lékaře, který jsa bohat vědomostmi chud je zkušeností. Nevol sobě opilce lékařem. Střež se lékaře, jenž na tobě hodlá zkoušeti, jak by měl léčiti u jiných podobnou nemoc.

Psíčky ponech duchovním a kněžnám. Hlídací psi jsou užiteční, ze psů loveckých máš více útrat než užitku.

Máš-li syna, neustanovuj ho správcem svých statků.

Bdělost, práce a moudrost jsou základem našeho štěstí. Ale snad namítneš: Když se mi dostalo osudu nepříznivého, co mi prospěje moudrost životní? Poslyš o tom tohle: Bláhoví lidé vzdávají se, jak sám můžeš pozorovati, vši píle a omlouvají se konečně osudem, jehož se jim dostalo. Kdo však dbá předpisů moudrosti, zřídka bude naří-

kati na svůj osud. Neboť zřídka setká se píle s neštěstím; taktéž zřídka najdeš lenost bez neštěstí. Lenivec očekává, že mu od Boha přijde pomoc, a zatím Bůh přikázal, abychom na tomto světě byli ostražiti. Buď tedy bdělým a hled', abys v soulad uvedl snadné výdaje s nesnadnými příjmy.

Blíží-li se k tobě stáří, odporuč se raději Bohu než svému synu; tak ti radím. Odkazuješ-li něco, nařid', aby byly odkazy napřed dány tvým sluhům a těm, jimž jsi povinen a pak teprve duchovním.

Nesvěřuj péče o duši svou těm, kdož milují tvoji osobu, nýbrž odporuč svou duši raději těm, kteří duši tvou v lásce mají. O svém majetku rozhodni před nemocí. Nemocí stáváš se otrokem svého slabého těla, a otrok nemá práva stanoviti poslední vůle. Pročež projev svou poslední vůli, dokud jsi ještě mužem svobody a dříve, než jsi otrokem.

Po smrti otcově navrhuji synové, aby se majetek rozdělil. Synům šlechticů a mocných často více prospěje odejiti do širého světa než rozděliti se o dědictví. Jsou-li synové řemeslníky, mohou činiti, co jim libo. Jsou-li kupci, pak je lépe, by si statek rozdělili, než aby jej měli společně: tak totiž nehoda jednoho nebude se klásti za vinu druhému. —

IV. Průpovědi z Písma svatého.

1. Z přísloví Šalomounových.

Bázeň Hospodinova jest počátek moudrosti.¹⁾ — Moudrostí a uměním blázní pohrdají. — Cti Boha ze statku svého. — Koho Bůh miluje, toho tresce. — Všelickou stráží ostříhej srdce svého, nebo z něho život pochází. — Může-liž člověk skryti oheň do lůna svého, aby roucho jeho nehořelo. — Kdo vyučuje posměváčka, sám sobě křivdí. — Moudrý syn obveseluje otce svého. — Mnoho mluvení nebývá beze hříchu; kdož pak zdržuje rty své, opatrný jest. — Neprospějeť bohatství v den pomsty Boží: ale spravedlnost vysvobodí od smrti. — Kde není vládce, tam lid hyne: ale blaho přebývá, kde jest mnoho rady. Milosrdný činí dobře svojí duši, bezbožný koná dílo, jež nemá trvání. — Kdo důvěruje v bohatství své, padne. — Kdo nenávidí kárání, poštilcem jest. — Blázen hned ukazuje hněv svůj, ale kdož tají křivdu, chytrý jest. — Nezarmoutí spravedlivého, cokoliv by se mu přihodilo. — Kdo ostříhá úst svých, ostříhá duše své. — Mezi pyšnými jsou stále svárové. — Kdo obcuje s moudrymi, moudrý bude. — Kdo šetří metly, nenávidí syna svého. — Nevinný věří každému slovu. — Kdo pohrdá bližním svým, hřeší: ale kdož se smilovává nad chudým, blahoslavený bude. — Kdo utiskuje chudého, pohrdá stvořitelem jeho. — Odpověď měkká krotí hněv: řeč tvrdá vzbuzuje prchlivost. — Na všelikém místě jsou oči Hospodinovy; patří na dobré i zlé. — Bezpečná mysl jest jako ustavičné hody. — Lepší jest málo se spravedlností než mnoho užitků s neprávem. — Vládni moudrostí, neb lepší jest než zlato a nabuď opatrností, neboť je dražší než stříbro. — Člověk převrácený vzbuzuje sváry; a mnohomluvný rozlučuje knížata. — Lepší jest trpělivý než muž silný: a kdo panuje nad myslí svou, lepší jest než dobyvatel měst. — Lepší jest kus suchého chleba

¹⁾ Kniha přísloví kap. I.—XXI. (Překlad podán většinou dle české bible vydané Dědictvím Svatojanským.

s radostí, než dům plný obětí se svárem. — Kdo pohrdá chudým, útržku činí stvořiteli jeho. — Více prospívá jedna domluva u moudrého než sto ran u blázna. — Co je platno bláznu, že má zboží, když za ně moudrosti koupiti nemůže. — Každého času miluje, kdo je pravým přítelem: a bratr v úzkosti poznán bývá. Veselá mysl činí věk kvetoucí: ale duch smutný vysušuje kosti. — Podnět hledá, kdo chce odstoupiti od přítele. — Bezbožný přijde na hlubinu hříchů pohrdá: ale za ním jde potupa a hanba. — Spravedlivý nejprve na sebe žaluje. — Bratr, který pomoc má od bratra podobá se pevnému městu. — Svědek falešný nezůstane bez pomsty. — Na úrok Pánu Bohu dává, kdo se nad chudým smilovává. — Člověk potřebný jest milosrdný. — Bujná věc jest víno a bouřlivé jest opilství. — Ctí je pro člověka, varuje-li se svárů. — Pro zimu lenoch nechtěl orati: pročť žebrati bude v létě a nebude mu dáno. — Dědictví, k němuž se s počátku pospíchá, bude naposled zbaveno požehnání. — Kdo zacpává ucho své ke křiku chudého, i sám bude křičeti a nebude vyslyšen. — Lepší jest dobré jméno než veliké bohatství. — Mládenec kráčeje dle cesty své, neuchýlí se od ní, ani když sestará. — Nechtěj býti přítelem člověku hněvivému aniž choď s mužem prchlivým. — Neodjímej kázně od pacholete, neboť budeš-li je metlou mrskati, neumře. — Tam se skloní vítězství, kde je mnoho rady. — Sedmkrát padne spravedlivý a opět povstane. — Když by padl nepřítel tvůj, neraduj se. — Neukazuj se slavným před králem a nestůj na místě velikých. — Při svou veď se přítelem svým, avšak tajností cizímu nevyjevuj. — Jako mol rouchu a červ dřevu, tak zármutek člověka škodí srdci. — Ať chválí tě jiný a ne ústa tvá: cizí a ne tvoji rtové. — Lepší jsou rány od toho, jenž miluje nežli úlisný polibek od toho, který nenávidí. — Železo železem se ostří. — Utíká bezbožný, ač ho nikdo nehoní. — Bouří-li se lid, mívá mnoho vládců. — Vévoda bez opatrnosti utiskne mnohé bezprávím. — Kdo chvátá zbohatnouti, nebude bez viny. — Kdo se chlubí a roztahuje, vzbuzuje sváry. — Když panovati budou bezbožní, lkáti bude lid. — Který kníže rád poslouchá slova lživá, mívá všechny služebníky bezbožné. — Viděl jsi člověka rychlého k mluvení? Dříve se bláznovství naděješ, než jeho nápravy. — Kdo od dětinství hýčká služebníka svého, potom pozná jej býti zpuřného. — Kdo silně nos vytírá, vyvádí krev. — Nedávej ženám statku svého. — Žádné tajnosti není, kde kraluje opilství. — Příjemnost zevnitřní klame a krása pomíjí; žena, která se bojí Hospodina, tať chválena bude.

2. Z kazatele.

Marnost nad marností a všechno je marnost.¹⁾ — Převrácení nesnadno se napravují a bláznů je počet nekonečný. — Tak velmi převyšuje moudrost bláznovství, jak velmi se liší světlo od temnosti. — Všecko má svůj čas. — Snažnosti jsou vystaveny závidi bližního. — Běda samotnému: neboť padne-li, nemá, kdo by ho pozdvihnul. — Trojnásobný motouz nesnadno se přetrhne. — Mnohem lepší je poslušenství než oběti bláznů. — Slíbil-li jsi co Bohu, neprodlévej to

¹⁾ Kazatel kap. I.—XII.

splniti: nelíbí se mu sliby nevěrné a bláznivé. — Lakomý penězi se nenasytí. — Kde je mnoho zboží, tam bývá mnoho i těch, kteří z něho jedí. — Lepší jest dobré jméno nežli drahé masti. — Lépe jest od moudrého býti trestánu, než klamánu býti pochlebenstvím bláznů. — Ve hněvu se neukvapuj; neboť hněv v ľnu blázna odpočívá. — Nikdo toho nenapraví, kým Bůh pohrdnul. — Nebuď příliš spravedliv, aniž více mudruj, nežli je potřebí. — Není jistě člověka spravedlivého na zemi, jenž by vždy dobré činil a nikdy nehřešil. — Někdy panuje člověk nad člověkem ku svému neštěstí. — Že se rozsudek ihned nad zlým nevynáší, proto beze vší bázně synové lidští páší zlé věci. — Neví člověk, je-li hoden lásky nebo nenávisti: ale všechny věci k budoucímu času chovají se nejisté. — Neví člověk konce svého: ale jako se ryby udicí chytají a ptáci polapeni bývají osidlem, tak zlapání bývají lidé v čas zlý. — Blázen množí slova. — Běda tobě země, jejížto králem pachole jest a jejíž knížata ráno jedí. — Peněz všechno je poslušno. — Pamatuj na stvořitele svého ve dnech mladosti své. — Boj se Boha a přikázání jeho ostříhej.

3. Z knihy Jesusovy, syna Sirachova.

Počátek moudrosti je bázeň Páně.¹⁾ — Synu, přistoupě ke službě Boží, stůj ve spravedlnosti a bázni a připrav duši svou na pokušení. — Nebudeme-li se káti, upadneme v ruce Páně a ne v ruce lidské. — Kdo ctí otce svého, bude dlouho živ. — Zlé pověsti je, kdo otce opouští a od Boha proklet, kdo ve hněvu popouzí matku. — Čím větším jsi, tím více ponižuj se ve všem. — Kdo miluje nebezpečnosti, zahyne v něm. — Měj mnoho pokojných a rádce měj z tisíce jednoho. — Ku příteli věrnému není žádného přirovnání. — Nehledej býti soudcem, leč bys mocí přetrhnutí mohl nepravosti. — Nežvástej mezi množstvím starců. — Cti otce svého a na úpění matky své nezapomínej; pomni, že leč skrze ně bys se byl nenarodil. — Ve všech činech svých buď pamětliv na poslední věci své, a na věky nezhřešíš. — Nepůjčuj na lichvu člověku tebe mocnějšimu. — S opovážlivým nevydávej se na cestu. — S bláznem nedrž rady. — Ne každému člověku zjevuj srdce svého. — S taněčnicí nebývej ustavičně. — Pro krásu ženskou mnozí zahynuli. — Nové víno je novým přítelem: když se stará, s chutí je pítí budeš. — Král nemoudrý na zkázu přivede lid svůj. — Pýcha je v nenávisti u Boha i u lidí. — Království s národu na národ se přenáší pro nepravosti, křivdy, pohanění a rozličné lsti. — Nad lakomce nic není nešlechetnějšího. Proč vypíná se popel a hlína? — Nic není nepravějšího než milovati peníze. — Když člověk umře, děditi bude hady a žížaly a červy. — Pýcha jest počátek všeho hříchu. — Synu, ať nejsou v mnohých věcech činové tvoji. — Kdo se dotýká smoly, zamaže se jí; a kdo s pyšným obcuje, obleče se v pýchu. — Všeliký živočich miluje sobě podobného: tak i každý člověk miluje bližního svého. — Kdo sám sobě je zlý, komu jinému bude dobrý? — Čiň spravedlnost dříve než umřeš; neboť na onom světě nenalezneš pokrmu. — Není krásnou chvála v ruce hříšníka. — Před modlitbou připrav duši svou a nebuď jako člověk, který Boha pokouší. — Po

¹⁾ Kniha Jesus Sirach kap. 1.—XLIII.

žádostech svých nechod'. — Dělník opilec nezbohatne, a kdo malými věcmi pohrdá, pomalu zhyne. — Pro víno a ženy moudří odpadávají. — Kdo rychle věří, lehkého je srdce. — Člověk moudrý pomlčí do času; ale nedočkavý a neopatrný času nezachovají. — Pocty a darové oslepují oči soudců. — Jaký jest užitek ze skryté moudrosti a zokopaného pokladu? — Synu, zhřešil-li jsi, nepřidávej více: ale i za předešlé pros, aby ti bylo odpuštěno. — Jako přede tváří hada utíkej před hřích. — Blázen ve smíchu povyšuje hlasu svého: muž pak moudrý se sotva zticha zasměje. — Nadýmač przní duši svou. — Maličko plač nad mrtvým, neboť odpočívá. — S pošetilcem mluv nemnoho. — Kdo hází kamenem na ptáky, sežene je: tak i kdo pomlouvá přítele svého, ruší přátelství. — Člověk, který mnoho přísahá, naplněn bude nepravostí, a neodejde od domu jeho rána. — Čeho jsi v mladosti své nenashromáždil, kterak najdeš ve stáří svém? — Veliký je, kdo našel moudrost a umění; ale není nad toho, kdo se bojí Pána. — Není hněvu nad hněv ženy. — Milost nad milost je žena svatá a stydlivá. — Nebudeš-li se držeti pilně bázně Páně, brzy se podvrátí dům tvůj. — Blázen jako měsíc se mění. — Kdo pronášá tajnosti přítelovy, pozbývá důvěry. — Člověk proti člověku chová hněv a od Boha hledá uzdravení? — Nadýmač a dvojjazyčný je zlořečený: neboť mnohé vzbouří, kteří v pokoji živi jsou. — Opleť uši své trním, neslyš jazyka zlého a ke svým ústům přidělej dvěře a zámky. — Skládej poklad svůj ve přikázáních Nejvyššího, což ti více nežli zlato prospěje. — Kdo miluje syna svého, často ho mrská. — Kůň neskokocný bude tvrdohubý a syn rozpustilý opovážlivý. — Shýbej šíji syna svého z mládí a bij boky jeho, dokud je malý, aby se snad nezatvrdil a nevěřil tobě ku tvému žalu. — Lepší je chudý, zdravý a silný než boháč mdlý a trápený neduhem. — Není bohatství nad zdraví těla, a není potěšení nad radost srdce. — Zármutek zapuď daleko od sebe, nebo mnohé zármutek zahubil. — Kdo miluje zlato, nebude spravedliv. — Za stůl veliký posadil jsi se? Neotvírej naň hrdla svého první. — Sedl-li jsi mezi mnohými, nevztahuj prve než oni ruky své, aniž první žádej píti. — Zdraví duše i těla je střídmý nápoj. — Byl-li jsi dvakrát otázan, měj hlavu odpověď tvá. — Synu, bez rady nic nečiň a po účinku nebudeš toho želeť. — Toho, kdo se bojí Pána, nepotká zlé, a od pokušení zachová ho Bůh. — Moudrý nemá v nenávisti přikázání a spravedlnost. — Srdce blázna jest jako vozní kolo a jako točící se loukoř je myšlení jeho. — Synu a ženě, bratru a příteli nedávej moci nad sebou v životě svém. — Lépe jest, aby synové tebe prosili, než abys ty hleděl v ruce synům svým. — Nedávej poskvrny ve slávu svou. — Mnohé zlosti naučila zahálka. — Máš-li čeledína věrného, budiž tobě jako duše tvá. — Darů bezbožných neschvaluje Nejvyšší, aniž vzhlédá na oběti nespravedlivých. — Kdo obětuje obět ze statku chudásova, jest jako kdo zabíjí syna před obličejem otce jeho. Neukážeš se před obličejem Páně prázdný. — Při všelikém daru ukaž tvář svou veselou. — Modlitba kořícího se oblaku pronikne. — Kde není ženy, vzdychá nuzný. — Kdo v řeči lapá, nenáviděn jest. — Ne všechněm všechno prospívá. — Pro obžerství mnozí zemřeli; a kdo střídmý je, přiloží sobě života. — Cti lékaře pro potřebu; neboť i jej stvořil Nejvyšší. — Pomni osudu mého, nebo takový bude i tvůj: mně včera a tobě dnes. — Všecko, co ze země je, v zem se obrátí. — Víno a hudba obveselují srdce; a nad to oboje milování moudrosti.

— Píšťaly a harfy vydávají libý zvuk; a nad to obé jest jazyk lahodný.
— O smrti, jak hořkou je vzpomínka na tebe člověku, jenž pokoj má ve zboží svém. — Pečuj o jméno dobré: nebo to zůstane tobě spíše než tisíce velkých a drahých pokladů. — Oslavujte Pána, jakkoliv můžete: větší jest nade všechnu chválu. —

ANTONÍN HRUZA.

O zdraví vůbec.

Několik myšlenek.

Zdraví je drahocenným majetkem člověka, je solí života, vzácnou harmonií duše s tělem. Zdraví lze připodobnit ku kráse, neboť člověk zdravý jest opravdu krásný. Ceny zdraví, jako nejdražšího statku člověka, nelze ani vystihnouti; teprve pozbudeme-li ho, poznáváme, jak jsme chudi. Není tedy divu, že jako na vše, co člověku je milým a vzácným, podnikají se i na zdraví zběsilé útoky se všech stran.

Máť i zdraví mnoho nepřátel; k nejzarytějším z nich patří život sám. Život, v přeneseném slova smyslu, je škůdcem jeho vytrvalým a vítězným. Usiluje vytrvale o jeho bytí, hlodá na něm neúprosně, jako kapka vody na skále a nesetkává-li se s odporem mravního uvědomění člověka, tím dříve zakončuje ničivou působnost svoji úspěchem.

Život velí člověku, aby vykonával své povinnosti: nejprve povinnosti ku svým bližním, pak povinnosti k člověku samotnému, tedy k vlastní individualitě hmotné i duchové. Postupem zápasu mohutní duch, boj-li veden rozumně, tělo se však vyčerpává, slábne, podrobena jsouc odvěkými zákony přirozenosti, aby stihl je osud hmoty, tedy zániku a rozkladu. Tělo, jako nástroj duše k postřehům této ve viditelném světě, potřebuje nezbytně živého a zdravého organismu. Organism tento tak dlouho k výkonům různým způsobilým zachovati, pokud zákon Boží sám nezruší jej, aby zase duch v oblastech jen ryze svých mohl těžiti ze zásob poznatků na této zemi, je jednou z nejsvětějších povinností člověka vůbec. Pomocníky dobrými a nejvyšš spolehlivými jsou mu při tom, jak již naznačeno, mravnost, k níž druží se přechoťně potom cudnost a dále ne opomenutí hodná ctnost střízlivosti, sebezáporu, umírněnosti a odříkání.

Nikdo nepopře, že z rodičů mravných, z rodičů, které mravnost sama zplodila a kteří v rozumném sebezáporu setkávají se dušemi svými bílými jako křídla andělů, aby novému životu dali vzejítí v lůně čistém těl svých — že nerodí se život zdravý, schopný vzdorovati všem útiskům zřejmých i neviditelných nepřátel.

Tvrdí-li se dnes tedy, že je lidstvo degenerováno, pak lze úkaz tento neutěšený všim právem vsunouti na účet pokleslé mravnosti. Nemravnými jsou beze vší pochybnosti rodiče, kteří buď v opilosti nebo v návalu výstředních svých návyků plodí děti. Nemravným je otec, promrhává-li výdělek svůj, nebo lenoší-li a rodině své nezaopatřuje všeho, co tato k vývinu svému nezbytně potřebuje. Není mravnou matka, nedbá-li čistoty v domácnosti, nepečuje-li, aby pokrmy pro muže

a pro děti chutně a výživně upravovala, nepoučuje-li dítek již v útlém věku, kterak se mají chrániti, aby zdraví jejich úhony nevzalo.

Než — není toliko na rodičích. Zodpovědnost těžká lpí neodvolatelně a nepopíratelně i na těch, s nimiž rodičové dětí jsou nuceni stýkati se, aby výživy dáti mohli těm, kteří jako hosté nebem vyslaní zasedli k jejich stolu.

I zde běda těm, skrze které pohoršení vzešlo, pohoršení hmotných poměrů, znesnadňování existencí lidských na úkor zdraví.

Tolik jaksi všeobecně o zdraví, pokud poruchy jeho lze přičísti na vrub pokleslé mravnosti.

Důsledkem této útočí potom na zdraví mnoho jiných vlivů z vnějška, o nichž dovolíme si tuto krátce referovati.

Jako má se počítati s mravní výchovou dítěte již před jeho narozením, tak má se začíti s péčí o jeho zdraví a o zdárný vývin jeho již v lůně matčině. O způsobu, kterak k tomu přihlížeti, pojednává životospráva ženy jako matky. Je dnes již tolik lékařských pojednání o tom, že není za těžko ženě ani nejhudší, aby si spis podobný opatřila. Je povinnost ženy, aby svědomitě dbala všech předpisů hygiény, aby neignorovala rad těch moudrých a na výsost vážných a aby se jimi přesně řídila.

Literatura lékařská je dnes bohatá na díla psaná s vůlí upřímnou poraditi poctivě a pochopitelně. Za to však a bohužel málo je dosud matek, které by se studiem tímto na svůj a svých dětí prospěch daly poučiti. Známe matky, které přímo lehkomyšlně hazardují se svým zdravím, a je-li dnes tak málo (poměrně) mrzáků, je to jistě více zásluhou přirozeného vývinu a mohutnění života než zásluhou mnohých, ani nejjednodušších předpisů zdravovědy nedbajících matek.

Naše poměry sociální jsou také vrahy životů dětí buď před jejich zrozením nebo krátce po něm. Zákon nezakazuje ženě-dělnici práci byt i nejtěžší; ponechává její vůli a její soudnosti, aby pracovala, pokud jí libo. Život dítěte v lůně tak mnohé z těchto žen je úplně bezcenným; ba stísněnost hospodářská ubohost existenčních poměrů tak mnohých žen — matek, vydaných buď na pospas tyranii a nehospodárnosti mužově, nebo bezohlednosti, s jakou příkře odsuzuje se mateřství žen svobodných, nutí ženy tyto téměř k předčasným porodům. Není dnes uměním míti málo dětí; za to četná rodina vzbuzuje útrpný úsměv chytřejších sousedů, jako zase nešetří se pochvalou pro rodinu, která „moderně“ žijíc nenapomáhá větším počtem dětí k šíření celé té mizerie našich existenčních poměrů.

Systém „dvou dětí“ našel půdu i porozumění již i v našich venkovských rodinách. I tu se již mnoho a všecko čte a pevně věří, že vše, co tiskem se rozšiřuje, také je pravda.

K „bezdětnému“ manželství poháněn je dnes úředník i dělník, protože příjmy jejich nepostačují k výživě rodiny. Nechci tu posuzovati je-li spravedливо, honoruje-li se stejně dělník svobodný jako dělník ženatý, a jako otec jednoho, dvou nebo více dětí. Hůř ještě dopadá to s úřednictvem ve veřejných službách. Ve státní službě stát teprve po smrti otcově béře zřetele k počtu dětí — za jeho života je povinností jeho, aby příjem svůj stejný s kolegou svobodným neb bezdětným, dělil na tolik částí, kolikačlenná je jeho rodina. —

Naše zámožnější vrstvy obyvatelstva naučily se v hmotném požitkářství hledati všecku rozkoš života. Člověk střídmy, bez větších nároků na malicherné štěstí, je dnes sprostáčkem zpátečnickým a je k posměchu našim vykrineným bonvivantům. Nad vzděláním hlubokým, které cit zjemňuje a duši k jasnějším postřehům přizpůsobovati má, dominuje velkohubá, vší opravdivosti prostá frásovitost, několik snadno naučených schemat vytisklo z duše lidu všechny touhy ušlechtilé a zmalichernilo vážnou vědeckou práci a každou snahu úpřímnou.

Dnes ani naše ženy nejsou dosti ostražity proti vpádům povrchnosti do svých duší a do svých srdcí. Úžas vzbudila ku př. statistika, snad poněkud zlomyslně a tendenčně sestavená, dle níž každá desátá žena ve Vídni je prostitutkou. Bylo povinností žen celého vzdělaného světa, aby protestovaly ve jménu svých rodin — než nestalo se ničeho. Zpráva usnula, a historik, který po letech bude hledati prameny o pokroku vzdělanosti v našem století, octne se v postavení velice choulostivém, až bude čísti, jak ženy vzdělané Vídne byly cudné!

Hoví-li se rozkošem, nemůže se sloužiti rodině, nezbývá času k namahavé výchově dětí. Tolik „pokroku“ znají již i naše ženy a důsledek toho je ovšem úkaz již z předu nadřeknutý.

Vrahem životů útlých i dospělých je dále alkohol. Psáti tu o stvůře potraviny, kterou lidé naučili se nazývati tekutým chlebem, vedlo by k přílišné obšírnosti. Nelze se dnes diviti, že se lidé opíjejí. V opojení zapomíná člověk na všecku bídu, na starosti, na zlost, zkrátka na všecko. A život je dnes směsí bídy, zlosti a zápasů těžkých. Rafinovanou ostrostí požitků přesycený velmož sáhne rád po skleničce dobrého vína, aby příjemněji usnul a aby aspoň spánkem na chvíli unikl nudě života — a chudák — nebo-li člověk našich středních vrstev — prosím vás — jak se může jinak osvěžiti, než usedne-li každého večera v hostinci a vypíje-li svou obvyklou a někdy i přesobvyklou porci. Pracoval po celý den a nemůže mu tudíž nikdo zazlívati, pohovoří-li si večer v kroužku svých známých.

Že se dnes naši lidé opíjejí, nedivím se! Ale divno mi, že neohlížejí se po těch, kteří vystříhají se alkoholu jako ďábel svěcené vody! A to by stálo přece za povšimnutí! Bývalo zvykem našich venkovských hospodyněk, že každého pokrmu ochutnaly, když předkládaly jej k jídlu. Je známo také, že žena, která u stolu s rodinou nejí, nají se po straně jídel lepších! Naši dobrodinečkové, kteří nám míchají lihoviny, počínají si také jako vzdorovité ženy: jen na stůl dají — ale ochutnat? I Bůh zachraň! Bylo by hanbou jejich čistokrevnému plemeni, kdyby se opíjeli. A to je mi právě nevysvětlitelno, že náš lid dosud nepoznal, v čí rukou je alkohol nástrojem k našemu ubití a zániku. Povstání vinařů na jihu Francie ukázalo nade vší pochybnost, s jakými nesnázemi musí zápasiti poctivý — a je-li mírně požíván i zdravý nápoj, aby mohl konkurovati s všelijakými bryndami, prodávanými dnes jako víno a obsahujícími všechno jiné jenom ne šfávu vinné révy.

Po alkoholu přichází na řadu tabák. Požitek pochybné kvality a nezdravý tím více, že holduje mu dnes nadšeně i školní mládež. Máme dnes málo lékařů, kteří by kouření a limine odsoudili. Pohlíží se shovívavě na zbytečný a nechutný zvyk kouření a přece každý sám na sobě se může přesvědčiti o jeho škodlivosti. Choroby žaludeční a krční,

jimiž dnes tak velké procento mladých mužů zmirá, jsou více důsledkem pití lihovin a kouření, než práce.

Boj existenční vyžaduje za našich dob, aby člověk všechny své síly skoro výhradně jen jemu věnoval. Povolání člověka, ať již toto povolání je druhu kteréhokoli, vyčerpává organism a je-li člověk ne-hospodárným a dává-li sám — abychom obrazně řekli — násadu k sekyře, která strom života jeho podetíná u samého kořene — zmirá dříve, než přirozeným postupem chřadnutí svých tělesných sil.

Jak krátky je dnes věk lidský! Jak vzácnými jsou úkazy za našich dob, aby člověk ve svěžesti duševní a tělesné dočkal se, řekněme, osmdesáti let! A přece věk člověka může a má trvati mnohem déle! Ale dnes střídme neužívá se ničeho. Touha po malicherných požitcích zachvacuje jako epidemie nejširší massy lidu. To co bylo našim otcům vrcholem nejčistší rozkoše — vědomí, že vychovali národu zdatné a silné syny, kleslo dnes pod malichernost. To, čeho vážili si na všechny poklady a statky světa, co bylo základem jejich blahobytu, štěstí a spokojenosti — zdraví — vyplivuje se dnes bravurně na podlahy nevěstinců, jako slina otrávená čpavinou tabáku.

Neříkejž nikdo: „Tenkrát bylo jinak; nebylo továren, nebylo třeba honiti se vřavou života a usilovati o primát!“

Než odkud ten děsný shon a šílené zápolení člověka s člověkem? Jen z přemrštěnosti a z výstřednosti našich touh po požitcích. Člověk dnešní je nenajedencem v pravém smyslu tohoto slova. Obava, že smrtí končí veškeren jeho život, štvě ho od přání ku přání, od touhy k touze a od požitku k požitku, jen aby všechno v sebe pojmul a aby žádná rozkoš nezůstala mu cizí. Vidí-li, že jeden pije víno, namáhá se tak dlouho, až i jemu je dopřáno ho okusiti. A pravý cíl a účel života mizí mu nepozorovaně v moři jeho přání, která kupí se kolem něho, že nemá ani místa ani pokdy popatřiti na sebe nebo se ohlédnouti. Místo, aby vzepřel se jim střídmostí, aby proti nárokům postavil odříkání, proti hladu skromnost a proti pýše a touze po slávě pokoru a spokojenost a dík Tvůrci za to, že jest, přičiňuje se aby nebyl.

Mějž každý na paměti, že předčasným odchodem kteréhokoliv z nás z jeviště tohoto života i hospodářská mohoucnost našeho národa ochabuje. Člověk potřebuje k vývinu svému určitého kapitálu, který stává se každému jednotlivci kapitálem základním. Těžba z této jistiny nastává teprve v letech samostatnosti. A tu je nesporno, že více ze života vytěží člověk, který pracuje po celý den, než člověk, který již v deváté hodině ranní unaven uléhá k odpočinku, aby zbytek dne prospal.

Snažme se zůstati svěží na duchu i na těle. Je sice mnoho nepřátel zdraví lidského, ale rozumná životospráva, opatrnost a hospodárnost se vším, což našeho jest, nechť napomahají nám v krušné tísní životní. Nenalhávejme si, že jenom to bude naše, čeho užijeme. V pozdních letech, až všechny rozkoše zmalicherní, viděli bychom teprve, že jsme života opravdu špatně užili.

Dojem z požitků je hodnotou kursu náramně prchavého, protože požitkem vždycky něčeho ubývá. A povinností člověka je, aby po jeho odchodu zůstala tu stavba, jeho dílo, jeho práce. Lidem, kteří půdu vyssáli, jiné nezürodnivše, vždycky se laje; ale těm, kteří zanechali po sobě pole bohatá silou a úrodou a bohatstvím svých zkušeností usnadnili směr snah, touh i práce, žehná každý a vděčně jich vzpomíná!

—G.

Dr. Alois Musil.

Světový věhlas profesora Musila pohnul vídeňskou vládou jmenovati jej řádným professorem biblických studií a arabštiny na theologické fakultě vídeňské university. K tomuto uznání neocenitelných jeho zásluh o biblickou archaeologii bude každý jeho ctitel blahopřáti. Kdokoliv ve feuilletonech vídeňského „Vaterlandu“ loňského roku četl jeho líčení cest, na nichž podal bezčetné důkazy neohroženosti, strádání a zároveň důvtipu při bádání a oceňování velmi mnohých pozůstatků starodávné kultury, bude přesvědčen, že též universita vídeňská může si k akvisici vědce takového gratulovati. Zvláště pak Morava může býti na syna takového všim právem hrda.

Professor Musil dlí od loňského roku v Arabii na výzkumech. Je tam tentokrát po třetí. Výsledky vědecké z těchto cest, ve spisech také již uložené, dávají naději, že i třetí výprava Musilova bude míti vědecky bohatý výsledek. Prof. Musil cestuje krajinami Evropanům velmi málo známými a nebezpečnými. Co čivile musí býti připraven na přepadnutí tamnějšími loupežnými a polodivokými kmeny. Za tím cennější jsou výzkumy v těchto končinách. Prof. Musil cestuje jako „Beduin“, čtyři kmeny Beduinů považují ho za „bratra“. Poněvadž dr. Musil zná úplně nářečí Beduinů, nemají Beduiní ani tušení, že je Evropanem. Za Beduina přeměnil se dr. Musil již v Damašku, kde má celý sklad výzbroje. Z cesty své právě nyní se vrátil s bohatými výzkumy, jak níže vylíčeno.

Dr. Musil je rodem Moravan. Pochází ze selské rodiny z Rychtářova u Vyškova, kde se narodil 30. června 1868. Studoval nejprve ve chlapeckém semináři kroměřížském, na to odebral se na české gymnasium brněnské a konečně poslední tři léta pobyl ve Vysokém Mýtě v Čechách, kdež složil maturitní zkoušky s vyznamenáním. Po dokonání studií gymnasijských vstoupil do alumnátu v Olomouci, kde byl 6. června 1891 vysvěcen na kněžství. Jsa knězem působil nejprve až do roku 1895 jako katecheta obecných a měšťanských škol v Mor. Ostravě. Vykonav rigorosa byl povýšen dne 20. června 1895 na fakultě olomoucké za doktora bohoslovných věd.

Poněvadž ho nejvíce zajímalo písmo sv. Starého Zákona, do jehož znalosti si přál dokonale vniknouti, byl za příčinou prohloubení svých vědomostí od arcibiskupa Kohna, jeho snahy znajícího, poslán r. 1895 do školy biblické řízené řádem sv. Dominika. Tam pobyl do února 1897. Roku 1896 podnikla škola biblická výlet do Egypta a na poloostrov Sinai, kde navštívili též světoznámý sinajský klášter. Výpravy té účastnil se i dr. Musil, při čemž v něm vzplanula touha, prozkoumati jazyk, zvyky a jiné poměry tamnějších kočujících kmenů.

Pročež navrátiv se do Jerusalema, vydal se k vůli studiu téhož roku v červenci do krajin zajordánských, sídel to biblických Moabitů. Zde usadil se v misijnářské stanici v Madabě a provázel P. Adrabbu na jeho misijnářských cestách po okolí, při čemž seznámil se s arabským kmenem Beni-Sachr.

Roku 1897 obrátil se do Bejrutu, aby tam studoval na universitě spravované Otcí řádu Tov. Ježíšova. Odtud vykonal cestu do krajiny starého Edomska všude si zapisuje své výzkumy o zeměpisných útvarch a národopisných poměrech. Ještě téhož roku navrátil se do Olomouce a působil tu od počátku školního roku 1897-1898 jako katecheta na německé reálce. Než ne dlouho, neboť roku 1898 jej zase vidíme na nové cestě na východě. Potřebné peníze mu dala bohoslovecká fakulta ve Vídni a česká a vídeňská akademie. Tentokrát podařilo se mu v červnu téhož roku 1898 objeviti zámek „Amru“, jenž má velkou důležitost pro dějiny arabské v osmém století po Kr. Prozatím však musel se spokojiti toliko s objevem.

I vrátil se domů a stal se roku 1900 skutečným profesorem na reálce. Avšak dostal zase dovolenou. Pročež vydal se opět na východ do krajiny Moabské, Madaby, a konečně spatřil dne 12. července zámek Amru. Zdržel se tu 14 dní čině si o všech nalezených nástěnných malbách důkladné zápisky.

Po svém návratu do vlasti byl vyzván vídeňskou akademií, aby o objeveném zámku vydal zvláštní spis, ve kterém by původ jeho a malby dle zásluhy byly oceněny. Za tím účelem vypravil se v dubnu 1901 s malířem Mielichem z Terstu na lodi do Asie a po šťastně vykonaném díle, jež nebylo bez nebezpečí života hlavně se strany Beduinů, od nichž byl už i oloupen a zraněn, vrátil se ještě téhož roku nazpět do Vídně.

Vydav pak pojednání o zámku Amra „Kusei z Amra“ ve dvou svazcích, odebral se zase na východ, aby dokonal své sedmisvazkové dílo Arabie Petrejská. Mapu Petrejské Arabie o třech listech už vydal.

Dru. Musilovi dostalo se za jeho práce také skvělého uznání. Stař se roku 1904 řádným profesorem na theologické fakultě olomoucké, dostal rytířský řád železné koruny III. třídy, byl jmenován řádným členem asijské společnosti v Berlíně, dopisujícím členem c. k. zeměvědné společnosti ve Vídni atd.

Přejeme našemu učenci a krajanu, aby ještě hodně mnoho ku slávě Boží a našeho národa mohl vykonati!

Dne 6. července přinesl „Hlas“ tuto zprávu:

Návrat prof. Musila ze severní Arabie. Včera ráno vrátil se slovatný badatel arabský professor Musil ze svých cest vnitřní Arabií zpět do Vídně. Byl na cestách přes 13 měsíců. Výzkumnou cestu podnikl doprovázen nejmocnějším knížetem severo-arabským Nuri eben Šalanem z kmene Aneze Rvala. Výprava měla 19 velbloudů, potravin na rok a potřebné vědecké nástroje. Pomocníkem byl mu šikovatel od vojenského zeměpisného institutu Rudolf Thomasberger. Cestu podnikl z Damašku. Probádal Arabii od 37. stupně severní šířky na jih až k Teimě a Hajelu, hlavnímu městu říše ebena Rašida. Je to země, jež se prostírá mezi Syrií, dráhou od Mekky, Eufratem a Perským zálivem, oblast, která je mnohem větší než rakousko-uherská říše a dosud byla úplně neznáma. Musil získal tak velmi přátelství ebena Šalana, že jej tento prohlásil před všemi náčelníky svého kmene za vrchního náčelníka a pověřil ho za své nepřítomnosti vedením politických záležitostí své říše. Tehdy vedl totiž Nuri eben Šalan za pomoci ebena Sanda válku s ebenem Rašidem a

porazil ho na hlavu. Na svých výzkumných cestách byl prof. Musil čtyřikrát přepaden a oloupen, jednou zajat a čtyři dny vězněn. Kmen Rvala, jehož hostem prof. Musil byl, byl v tu dobu přepaden desetkrát. Několikrát byl zraněn, jednou kopím, jednou nožem, jednou ranou do obličeje tak prudkou, že omdlel. O jednom takovém přepadení vypravuje: „Bylo to severovýchodně od Teimy na hranici poušti Nefad, nejstrašlivější poušti, jakou znám. Jel jsem v čele karravany a načrtával jsem okolí. Pojednou hvízdla dva prsty před mým nosem kulka. Ohlédl jsem se směrem, odkud bylo střeleno a spatřil jsem mezi skalisky 30 kroků od nás několik jezdců. Viděl jsem, jak bleskurychle nabíjel jich vůdce svou ještě kouřící pušku a na mne namířil. Trefí? Instinktivně sklonil jsem hlavu a kulka hvízdla těsně nade mnou. To vše trvalo několik vteřin. Nyní vrhl se můj průvodce, jenž podle válečného křiku poznal svůj kmen, mezi mne a útočníky, rozevřel svůj plášť a zvolal: „Zastřelte mne, ale nepočerňte mou tvář!“ To znamená: „Nezneuctěte mne, je pod naší ochranou.“ — Vědecké výzkumy své cesty uveřejní prof. Musil v několika brožurách a vydá také úplnou mapu severní Arabie, první to mapu onoho území vůbec. Kromě toho vydá: místopisnou zprávu s nákresy všech památníků a přesným popisem povrchu země, fotografie, národopisnou zprávu, mravy a obyčeje kmene Rvala, jediného to representanta pravých Beduinů, epigrafickou zprávu a zprávy o rostlinách, druzích mechu, kamenů a brouků z onoho území. Prof. Musil odebere pryč se nyní z Vídně do Rychtářova u Vyškova, svého to rodiště.

Rozhledy.

Rozhled světem.

Nedostatek učitelů v Prusku. Roku 1906 bylo v Prusku 3000 míst učitelských neobsazeno pro nedostatek učitelů. Pouze polovina školních dětí měla pravidelné, normální vyučování, druhá polovina byla ve třídách přeplněných, nebo měla společné vyučování s jinými dětmi. Rozumí se, že při tom trpěly hlavně děti venkovské. V některých školách v Poznaňsku připadá na třídu 180 dětí. Na obecných školách v Prusku dává se jednomu učiteli 120 dětí, na středních školách pro tento počet žáků bývá 10—12 učitelů. Jeden žák na střední škole vyžaduje nákladu 53 marek, na obecné 18 marek. Je tedy škola obecná v Prusku opravdu školou chudých. Učitelé jsou špatně placeni, nejsou nezávislí, nemají potřebné vážnosti a proto se k úřadu učitelskému mnoho lidí nehrne.

Německé školy v cizině. Vláda německá podporuje ročně 850.000 markami německé školy v cizině, jichž jest na tisíce: v Rusku, v Rumunsku (30 škol), v Belgii (10), v Turecku (6), v Itálii (14), ve Francii (1 v Paříži), v Asii (21), v Africe (46), v Australii (80), v Brazílii (800) atd. Žádný národ nestará se o zachování a vzdělání svých příslušníků v cizině jako Němci, a tím vzrůstá stále moc Německa po celém světě. I my máme na statisíce příslušníků v cizině, ale kolik mají škol českých? V okresu berďanském na Krymu žije asi 24.000

Němců, kteří se letos usnesli zříditi si německou reálku. Po některém váhání ministerstvo vyučování jim školu povolilo s podmínkou, že se na reálce vyučovati bude 8 hod. týdně jazyku ruskému. Jinak je škola úplně německá.

Státní ústavy učitelské. V zemích předlitavských je dle úředních zpráv úhrnem 53 státních ústavů pro vzdělání učitelův a 19 pro vzdělání učitelek. Z prvních je 23 německých (8 v Čechách, 3 v Dol. Rakousích, po 2 v Tyrolsku, Štýrsku, na Moravě a ve Slezsku, po 1 v Hor. Rakousích, Salcbursku, Korutanech, a Bukovině), 12 českých (8 v Čechách, 3 na Moravě, 1 ve Slezsku), 7 polských (v Haliči), 2 charvátské (po 1 v Dalmacii a v Přímoří), 1 vlašský (v Tyrolsku), ostatních 8 utrakvistických a to: 6 polsko-rusínských (v Haliči), 1 německo-slovinský (v Lublani) a 1 slovinsko-italský (v Kopru), v němž se však několika předmětům vyučuje německy. Rusíni, Slovinci a Charváti nemají ani jednoho svého učitelského ústavu, ano Rumuni nemají ani takového ústavu, kde by se aspoň rumunsky učilo některému předmětu, ba ani rumunštině jako řádnému předmětu se na žádném učitelském ústavě nevyučuje. Jen mimořádně vyučuje se rumunštině na učitelském ústavě v Černovicích. A přece je Rumunů v Bukovině skoro tolik jako Němců ve Slezsku, kteří mají 3 učitelské ústavy. Jak se tedy nastávající rumunští učitelé v Bukovině připravují ke svému povolání na rumunských školách obecných, je přímo nepochopitelné. — Na všech 53 ústavěch pro vzdělání učitelů je letos 9127 kandidátů, z toho na německých 3810, na českých 1985, na polských 1220, na polsko-rusínských 1437. Na 19 ústavěch pro vzdělání učitelek je 3533 kandidátek a to na německých 1409, na českých 385, na polských 926.

C. k. okresní školní rady v Brně a v Mor. Krumlově usnesly se jednomyslně podporovati petici učitelstva, aby zlepšeny byly jeho hmotné poměry dle čtyř posledních tříd hodnostních státního úřednictva.

Školy pro slabomyslné. Aby mohly býti vzdělávány učitelské síly obecných škol pro vyučování slabomyslných dětí na pomocných školách, zřídilo ministerstvo vyučování v poslední době zvláštní učitelský kurs ve Vídni, do něhož byli povoláni učitelé obecných škol z různých částí Rakouska. Kursy byly zahájeny 3. června.

Škola v lese. Myšlenka zachrániti děti zdravé, avšak tělesně slabé, jimž prospěl by lesní vzduch, přiměřená tělesná práce, říční lázně i písečné, hry, sport, vůbec pohyb a sytá domácí strava — není nová.

Školy v lese jsou zařízeny již jinde a zachraňují slabé děti. Po příkladu ciziny a na přání mnohých zařizuje se právě v Kostelci n. Orli. „Škola v lese“, která bude otevřena od 15. července do 15. srpna. V přírodě bude vyučováno předmětům povinným a dívky budou pod stálým dozorem učitelů. Bude tu zřízeno i zvláštní sanatorium maličkových.

Proti detektivním novelám, krvavým a jinak dráždivým románům vydatný a ochranný krok učinili knihkupci a nakladatelé Helsingforští ve Finsku zavázavše se, že literaturu t. zv. sensační nebudou ani nakládati a vydávati, ani na sklad přijímati a šířiti. — U nás? Vykládá se a nakládá — poněvadž nejvíce vynáší.

Výměna učitelů ku vzdělání jazykovému. Mezi Německem a Francií již několik roků provozuje se výměna učitelstva

vyšších škol, aby se docílilo dokonalejší způsobilosti k vyučování jazykovému. Nyní se stal pokus, zavést takovou výměnu i na seminářích učitelských. Obě ministerstva vyučování vstoupila do vyjednávání, aby mladí učitelé byli vzájemně vyměněni za účelem udílení vyučování ve svém jazyku kandidátům učitelským v seminářích. Mají býti vybírání pouze ti mladí učitelé, kteří již mají jakousi znalost druhého jazyka a chtějí se v něm zdokonaliti.

Cvičná škola. Při učitelském ústavě v Basileji není nijaké cvičné školy. Školní úřady mají za to, že třídy obecných škol jsou nejvhodnějším polem k didaktické přípravě kandidátův učitelství. Kandidáti seznamují se ne se zvláštní školou, nýbrž se školou v celé její pravé, neumělkované, přirozené podobě s dětmi nepřebíranými.

Automaty ku spoření postavily do škol městské spořitelny ve Frankfurtu n. M. a v jiných městech německých. Učitel jednou v týdnu jej otevře, hoch ohlásí, že vkládá 1 marku, nebo 20 feniků, hoch sám peníz vhodí do otvoru a učitel jen k jeho jménu přepíše číslici, kolik vložil. Dvakrát do měsíce přijde úředník, peníze z automatu vybere a do knížek žákům vklady přepíše. Toť vhodný způsob pro města a dojísta výhodný, neboť učitel ukládá nejméně práce i zodpovědnosti. — U nás jsou také automaty, kam se na ulici ohlédneš, ale na cukroví.

Deska z hrobu Komenského v Nardenu byla zakoupena za 1200 K ve veřejné dražbě Zemským museem království Českého. Deska bude převezena do Prahy a v musejní budově umístěna.

Spolek pro výchovu a opatrování slepých v Čechách konal svou ustavující schůzi, na níž promluvil prof. dr. Dejl též o slepých dětech. Sdělil, že v Čechách je 66 proc. školou povinných dětí slepých úplně bez přiměřené výchovy. Čechy mají toliko 4 ústavy, v nichž je umístěno asi 300 slepců; 2809 slepců v Čechách zůstává bez zvláštní péče a mezi těmi je slušné procento dětí školou povinných. V Sasku připadá na 4·2 mil. obyvatel 2750 nevidomých, pro něž je 11 ústavů, 2 školky, 3 výchovné ústavy pro děti 6—14leté, 4 ústavy odborné pro slepce od 14—20 let a 2 ústavy zaopatřovací. Dle počtu našich slepců mělo by býti v Čechách 14 ústavů. I tu třeba mnohé a vytrvalé práce, aby z ubohých nejubožším dostalo se světla výchovy a vzdělání.

Kolik jest v Čechách chudých sirotek a opuštěných dětí? Dle šetření zemského výboru českého jest opuštěných dětí u věku od 6 do 14 let 28.000. Započítají-li se děti pod 6. rokem a nad 14. rokem jistě se počet zdvojnásobí. Z těch jest sotva desetina totiž 4500 zemí podporována a to 751 v sirotčincích, ostatní v domácí péči pěstounů. — Smutná statistika!

Slované rostou. Za posledních 50 let vzrostlo obyvatelstvo ze 240 millionů na 390. Slovanské národy zmohutněly v té době velice. Počet Slovanů stoupl z 65·4 millionů na 120·6 millionů. Jenom germánští národové nás dosud o maličkost převyšují, je jich 127·8 millionů. Budoucnost však zaručuje prvenství Slovanům. Neboť před 50 lety bylo Germánů 34·8 proc. a Slovanů jen 26·3 proc., kdežto dnes je Germánů 32 proc. a nás 30·6 proc. Tudíž přes všechn útlak přibývá Slovanstva poměrně více než velkých národů jiných. Proti vzrůstu Slovanstva smutně se vyjímají zvláště cifry svědčící o úpadku

národa francouzského. Lehce lze pochopiti, proč Němci se tolik na slovanský živel hněvají, proč Slovanstvo tak fanaticky utiskují. Jest jen potřebí, aby Slovanstvo bylo všude uvědomělé a aby rozvinulo mohutnější činnost národohospodářskou.

Vychovatelství.

Disciplina vojenská či liberální? Po disciplině vojenské sáhlo se na franc. ústavech k disciplině liberální. Chauvin v „Revue pratique d'apologétique“ (leden) zkoumá toto úsilí, jež bylo učiněno za tím účelem, aby praktikováno bylo na universitě a jinde ve výchovu to, co zvalo se liberální disciplinou a konstatuje, že a to i za svědectví samotné university disciplina liberální nezdá se míti lepších výsledků než disciplina vojenská. Snaží se pak stanoviti, co třeba rozuměti liberálním výchovem. Rozhodně nemohlo by se jím rozuměti právo, jehož se mnozí členové university dovolávají, otrásati nebo ničiti kritikou v duši dítěte víru v životní pravdu. Běží-li pak dále o to, zda třeba mládež připravovati na svobodu, jsou všichni souhlasně názoru, že třeba, aby dítě bylo připravováno na ovládnání sebe sama; ale souhlas ten stává se nesouhlasem, jakmile běží o to, **jak** třeba dítě na svobodu připravovati. Příčina toho leží v tom, že ideál výchovy a metoda, již má býti použito, varirují dle názoru, jež si činíme o člověku a jeho osudu. Dva vůdčí principy mají ovládati veškeren výchov... Prvý: dítě musí býti vychovááno, ne především pro sebe samo, jak to chce Rousseau a jeho žáci, ne především pro společnost, jak to chtějí etatisté, ale pro svého Stvořitele a nebeského Otce, pro Boha. Druhý: dítě nerodí se dobré a vyrovnané, jak to tvrdí někteří snílci... Nerodí-li se tudíž dítě dobré, a směřuje-li stále, — následkem prvotného rozvratu jeho přirozenosti, — anarchická kohorta nižších žádostí dobro potlačiti a zlehčiti, je jasno, že dítě nerodí se svobodné, a že vniterná svoboda, mistryně jástva, může u něho býti jen pozvolna nabyta. Mínilme-li však, že jest schopno se řídit a zlepšiti, bylo by šílenstvím, vystavovati je, neozbrojené, nebezpečenstvím vnějška, demoralisujícím divadlům ulice, špatné četbě, pochybným soudruhům a p. Co tudíž zprvu třeba zajistiti, toť svoboda vnitřná, neboť toť pravá svoboda! A tu Chauvin oproti pojetí naturalistnímu ukazuje podivuhodnou povýšenost křesťanství ve výchovu této svobody a uzavírá: „Křesťanství označuje jasně cíl, jehož třeba dosáhnouti, cestu, jak k němu dojíti. Dovolává se spontanní pomoci svědomí, srdce a vůle. Učí, že výchov není ani věda, ani řemeslo, ale apoštolát, a že konec konců jen zapíráním a dáváním sebe, svého já, dospíváme ke smíru svobody a autority.“ L.

Winch promlouvá v „Hibbert Journal“ (1909) o **moderní basi pro theorii výchovu**. Tuto novou basi nalézá u Weismanna. Máme-li na zřeteli stanovisko Weismannismem nabyté, jsme nuceni konstruovati veškeru theorii na základě nepřeveditelnosti dědičnosti nabytých charakterův. Na jedné straně bere nám to naději na nekonečný pokrok lidského ducha mocí výchovu po sobě nastupujících generací. Ale na druhé straně, tato theorie zbavuje nás přízraku degenerace, neboť, má-li Weismann pravdu, můžeme započítati s každým dítětem ab initio; pak každé dítě má stejné vyhlídky, a chyby

rodičů neznamenaají nic v určování jeho charakteru. Bylo by to pěkné jen kdyby měl Weismann pravdu! Ale má-li ji? L.

Na nedávno odbývaném kongressu mravního výchovu v Londýně byla přetřásána i otázka, zda mravní výchov má nebo nemá se inspirovati náboženstvím. Čtyři členové jen prohlásili se záporně: dva Angličané a dva Francouzové. Všichni ostatní prohlásili nutnost založiti mravní učení na náboženské idej; z nich však zase jen čtyři, dva katolíci, jeden protestant a jeden žid byli se prohlásili zřejmě ve smyslu výchovu upřímně náboženského. Ostatní (5 počtem) jsou méně kategoričtí, a někteří z nich mísí do svého prohlášení idey pro křesťany nepřijatelné, obzvláště ne pro katolíky. Fakt význačný však přes to zůstává, že většina pociťovala nutnost mravního výchovu na basi náboženské, důkaz to, že cítí se, že v praxi se morálka těžko bez náboženství obejde. L.

Besídky s rodiči. O důležitosti styku školy s rodinou svědčí dopis, jenž do redakce naší zaslán byl. Dopis zní takto:

Velectěný pane nadučiteli! Mile, velmi mile byl jsem překvapen, když vrátiv se z poslední své cesty, četl jsem pozdravný dopis, poslaný přímo ze schůze Vámi pořádané, kdy ponejprv pokusili jste se o to, prakticky řešiti požadavek školský, ba co dím, požadavek přímo všeho veřejného života se dotýkající, vyjádřený heslem: „Styk a shoda rodiny se školou!“

Je učitel vnitř čtyř stěn třídy své mocným vládcem, jestliže stěžejným bodem snah a prací jeho jest láska k dětem obětavá, trpělivá, suggestivně působící. Ale výsledky školního na dítě působení jsou jakoby klenbou, budovanou na jednom jen sloupě; zaklenuťi samo možno jen na sloupích dvou. A druhým sloupem klenby ucelené výchovy a konečného vyučení jest vedení dítky srdcem matky, rukou otcovou. Shoda školy s domovem jest jakoby závěrečným kamenem klenbu tu spojujícím; jím sklene se brána, kterou vstupují děti z domu otcovského a ze školy odcházející do světa, do skutečného života. Láska učitele k dětem, jejímž předpokladem jest láska vzdělaného učitele k povolání, shoda školy s domovem, kterýž neboří, co škola stavěla, nýbrž upevňuje, tito dva spojenci ve službách Dobra mohou jedině parallisovati nejmocnější složku vyvrcholené výchovy a vzdělání v době poškolní, složku v podstatě zlo představující: zápas v životě samotném, ať jeví se tento v duši mladé blednutím vidin a ideálů šťastného mládí, ať dostaví se rozpory rozumovými, otřesy mravními, bojem o skyvu chleba, což vše přivádí živoucí život svým rubem, svými stíny. A protože všem, kteří ve školství našem ve mnohých směrech znamenitě vybudovaném pracují na dosažení ideálů dohody a shody rodiny se školou, sluší plné uznání a vděk, proto s radostí přijal jsem vzácnou, ojedinělou zprávu ze školy S. o „Besídce s rodiči“.

Přeje, aby šťastně začatý podnik nyní stromkem zasazený vyrůstal a vzrostl v plodný strom, prosím, byste, velectěný pane nadučiteli, dík můj za dopis pozdravný sděliti Sobě neobtěžoval i se ctěnými pány členy slavného obecního zastupitelstva a místní školní rady z obce Vaší, kteří mne současně s Vámi vzpomněli atd.

Také následek koedukace! Nářky na zženštění obyvatelstva severo-amerického, vychovávaného skoro úplně učitelkami, slyšeti

je ve Spojených Státech se všech stran. Návrhy na odstranění tohoto zla jsou namnoze americké. Někteří chtějí vůbec odstraniti ze škol všechny učitelky a nahraditi je učiteli, jiní kromě toho chtějí vyloučiti ze škol ruční práce. Příčinou, že je ve Spojených Státech mezi 475.000 vyučujícími pouze 22 $\frac{1}{2}$ proc. mužů, je hlavně ta okolnost, že učitelky spokojují se menšími platy než muži, kteří v jiných zaměstnáních jsou mnohem lépe placeni. Zženštění školních dětí vysvětluje se také tím, že bujnější hoši, jež nemohou učitelky ovládati, jsou ze školy vylučováni, tak že většinu ve škole mají dívky a tím děti školní nabývají dívčí povahy. Přes to vše rok co rok učitelů víc a více ubývá, tak že přijde snad doba, kdy budou na školách severo-amerických samé učitelky.

Volná škola.

Protivníkům křesťanské školy do památníku. Poněvadž se „Volnomyšlenkářům“ ve Francii tak podařilo „zákonitě“ zbaviti katolíky jejich práv na poli školství, nemají t. zv. Svobodomyslní jiných států pokoje; ustavičně se svým tiskem, na sjezdech svobodomyslných učitelů a konferencích své strany namáhají, aby se aspoň o krůček opět blíže přiblížili ideálu „svobodomyslné“ školy, což, jak známo, pro samou svobodomyslnost do nejhoršího z násilňování svědomí zabíhá. Nebude proto na škodu, když proti jalovým frázím rozličných mluvků o postrádatelnosti, ano o „nepaedagogické“ hodnotě pozitivního náboženství pro školu — citovati budeme několik výroků mužů, kteří pozitivním věděním, životní zkušeností a také odbornou znalostí jsou skutečné autority proti mělkým frázistům t. zv. „Volné školy“.

Co praví na př. zkušení vladaři, státníci, paedagogové, slavní myslitelé, básníci a spisovatelé (též protestantští) o náboženství a křesťanské škole?

Napoleon I., jenž nebyl zajisté „fanaticky“ pro křesťanskou školu, učinil ve Fontanes ve vyhnanství tuto poznámku:

„Národ bez náboženství může býti jen děly ovládán a spravován.“

Slavný státník G. Washington praví v adrese, kterou se loučil s krajany:

„Náboženství a mravnost jsou nutné opory veřejného blaha. Není vlastencem, kdo tyto mocné pilíře lidské blaženosti podkopává. Každý opravdový politik má je v úctě a miluje je právě tak, jako každý zbožný člověk. Rozum a zjevení dokazují, že mravnost národa nemůže býti bez náboženství.“

Znameníť anglický státník lord Salisbury — liberál — promluvil na shromáždění v New-Yorku:

„Náboženská výchova je z našich nejcennějších práv. Žádám, aby všechny konfesse svou mládež dle svého vyznání víry vychovávali směle a nikoliv dle ohavného systému jakéhosi všeobecného náboženského vychovávání, jaké je obyčejem v mnohých školách.“

Vynikající francouzský státník a právník Portalis vyjádřil se za přítomnosti synů Voltairových a mužů konventu takto:

„Jest již svrchovaný čas, aby theorie umlkly, kde skutky mluví! Nelze si mysliti vyučování bez vychovávání, bez morálky a náboženství! Učitelé kázali na poušti od té doby, co se neprozřetelně hlásalo, že se nesmí ve škole nikdy mluvit o náboženství. Dítka nemají ponětí o Bohu, o tom, co spravedливо a co nespravedливо. Odtud divoké, barbarské mravy a brzo zdivočelý národ... Celá Francie vyzývá náboženství, aby pomohlo mravnosti a lidské společnosti!“

Rovněž francouzský státník Jules Simon (člen akademie věd a 1870.–1873. ministr vyučování) pravil r. 1886. ve francouzské sněmovně poslanecké:

„Nechci ‚neutrálního‘ profesora; nechci ho, poněvadž si ho nevážím. ‚Neutralita‘ ve věcech přesvědčení je nejvíce zavržitelná na světě. Kdo je váš učitel? Má nějaké přesvědčení, nebo žádné? Má-li je, skrývá se s ním; a to má býti vzor, jež ukazujete svým synům! Nemá-li však žádného, lituji ho... ‚Neutrální škola je bezednou; buď jí vůbec není, anebo jest, a pak se dlužno proto červenati.“

Guth, ředitel ev. učitelského semináře (Liegnitz) pronesl 25. března 1905. tato slova:

„...Rodina a škola očekávají od školy, aby v dětech takového ducha pěstovala, jež by přízniv byl šťastnému se vytváření urovnaného rodinného života a zároveň dítku poskytoval pevných základů pro utvoření pevného charakteru na celý život. Očekávání to může úplně a docela jen konfessiijní škola splniti.“

Francouzský filosof Denis Diderot (Réponse a M. Bange) dí:

„Abych svou dcerušku dobře vychovával, nenalezl jsem, dlouho hledav, k tomu účelu lepší knihy, než jest dioecesánní katechismus. Nedivte se! Používám katechismu a pokládám ho za nejlepší příručku paedagogickou. Jakého pevnějšího základu mohu dáti vyučování své maličké?“

Italský spisovatel Nicolo Tommaseo a r. 1848. ministr vyučování poznamenává: „Škola beznáboženská není školou, nýbrž morovým doupětem.“

Slavný skotský románopisec Walter Scott píše ve svých pamětech: „Kdyby k tomu došlo, zemřel bych za křesťanské náboženství jako mučenník: tak naprosto – dle mého mínění — božský jeho původ blahodárným působením jeho na lidskou společnost dokázán.“

Francouzský básník Viktor Hugo, člen franc. akademie a pair francouzský, pravil, ač jako poslanec social. radikalismus zastupoval:

„K soudu měli by býti vlečeni rodičové, kteří posílají své děti do školy, nad jejímiž dveřmi je nápis: Zde se náboženství nevyučuje.“

Tolik příznivcům křesťanské školy na obhájenou jejich práv, lhostejným, aby se trochu ze své chladnosti probrali — nepřátelům pak křesťanské školy jako odpověď na jejich fráze.

Volná myšlenka. Dříve než promluvíme o světovém názoru myšlenkářů, který opsali od filosofujícího přírodopytce Haeckla, jest objasniti pojmy, které v této úvaze budou vyslovovány.

Ohledně pojmu „světového názoru“ jeví se velmi účelným rozlišení, které činí A. J. Peters ve své knize: „Klerikale Weltauffassung

und Freie Forschung“. Vytýká novodobým vědcům a filosofům, že nesprávně si počínají, když náš náboženský názor stavějí v příkrý rozpor proti vědě. Slovo „světový názor“ má dvojí smysl. Jednak znamená představu, jakou kdo má o povstání a vytváření světa, jednak označuje mravní hledisko, které kdo zaujímá, chtěje oceňovati a usuzovati o světě a lidském životě. V prvním vzhledě světový názor jest záležitostí přírodovědeckého pozorování a badání, ve druhém pak vztahu světový a životní názor jest ovocem přemýšlení o otázkách: odkud a kam?

Protože tyto dva zásadní rozdíly nejsou uznávány, pak ovšem stává se obyčejem, že novodobí, odpůrci naši v důsledcích pomíchaných těchto pojmů snižují náboženský náš názor světový, tvrdíce, že odporuje svou ztrnulostí názoru vědeckému, jenž má za podklad soustavu Koperníkovu a množící se poznatky z oboru geologického a paleontologického (výzkumy o složení země, otisky a nálezy rostlin a zvířat v útvech zemských). Náš náboženský světový a životní názor nepředkládá vědeckých poznatkův o světě, ač ovšem jich ani nezamítá, kdekoli na své zdůvodnění je nachází a kdekoli jsou na jisto postaveny. Vědecké poznávání světa zůstavujeme ochotně rozličným oborům vědeckým.

Však nicméně jsou to právě novodobí odpůrci, kteří ve jménu vědy na náboženský názor se vrhají, odmítajíce s hrdou povýšeností naše odpovědi na otázky: odkud a kam? Totéž ovšem činí i volní myšlenkáři, kteří jsou šumivou pěnou a sbírkou paběrků z protináboženských soustav filosofických. Všichni tito lidé dávají na jevo, jako by vědecké poznání světa bylo již dávno hotovou věcí. Ve skutečnosti však jejich odvážná tvrzení nejsou vědou, ale volnou fantasií. Volní myšlenkáři, jak již řečeno, chodí do školy k Haecklovi a vyznávají s ním, že všechno jest hmota a síla, které jsou základními vlastnostmi všeobšíhlé světové podstaty. Jest to onen známý monism, řekli bychom: jedinstv hmoty. Tímto pojetím volní myšlenkáři zkrátka a jednoduše vyřizují s Haecklem všechny záhady světa. Záhada původu života, zdánlivě účelných zařízení přírodních a rozumného myšlení jsou prý konečně platně rozřešeny vývojem této jediné hmotné podstaty a její síly.

Volní myšlenkáři však zbytečně se namáhají nás přesvědčovati, neboť takové rozřešení záhad světových podal již Spinoza. Ba jako mnozí průměrní přírodozpytci, tak i podprůměrní volní myšlenkáři nevědí, že bez jejich zdánlivé přírodní vědy rozřešení záhad světových bylo pověděno již starořeckými materialisty (hmotaři). O těchto a podobných velikánech praví prof. Mareš: „Nepozorují vůbec, že obor a úkol přírodní vědy netýká se řešení zásad světa a že nemůže býti přírodovědeckého rozřešení těchto zásad. Haecklovo učení představuje důstojně přírodovědeckého ducha na konci 19. století, totiž duchaprázdnost, která se jeví zvláště v tom, že potírá náboženské nauky jménem přírodovědeckého poznání, vrhají se, v nerovný zápas s filosoficky rozmyslnějšími theology.“

Jestliže tedy volní myšlenkáři předstírají ve smyslu Haecklově vědecké poznání světa, jestliže tvrdí, že věda vyvrací víru v Boha a vůbec názor náboženský, provozují pustý humbug a šíří klam a mam. Řekněme, že jest to volnomyšlenkářské donkichotství, které se chlubí silou a statečností tam, kde možno mluvíti jen o romantické slabosti a nevědomosti.

To jest ta přírodní filosofie, kterou se volní myšlenkáři tolik nafukují a kterou se ze široka holedbal p. Klimt v Čáslavi, přírodní filosofie směšná a ubohá, přicházející ve jménu vědy, kterou jest ubíjena.

Podle zmíněné přírodní filosofie volní myšlenkáři vědí, že hmota vývojem se oživila, odtud původ života; atomy oživené vývojem počaly v člověku myslit, ony vědí, co je síla, co jest hmota a co všechno ještě jiného! Odtud ovšem popření Boha a lidské duše, odtud bratrství člověka se zvířaty, jak s překvapujícím důmyslem dr. Bartošek nadhodil v debatě královéhradecké.

Podivná věc! Nejpřednější učenci s Du Bois-Reymondem, co jest hmota a co jest síla, zase nevědí. Podstata hmoty a síly jest jim záhadou, mezi přírodovědeckého poznání. Nemohou také vysvětliti původ pohybu, života a pocitu. Upřímně vyznávají, že jest jim záhadou původ rozumného myšlení, mluvy a svobodné vůle.

Tedy stručně řečeno: volní myšlenkáři znají věci, o nichž největší vědci nemají ani ponětí, a vědí to proto, že to ví Haeckel. Erasmová opice také napodobila třískou, jak se pán její holí... Kdyby tak svět byl hloupý — jak velikými lidmi byli by dnes tito volní myšlenkáři! Leč zanechme humoru, který se člověka z takové přírodní filosofie neodolatelně zmocňuje, a mluvmе vážně, neboť i filosofický a vědecký senát volných myšlenkářů obzvláště vážně tvrdí, že není a není Boha.

Dáváme volným myšlenkářům předem chutnati výpovědi Mazziniho: „Bůh existuje. Nemusíme a nechceme toho dokazovati: pokoušeti se o to, zdálo by se nám rouháním, jako popírati — bláznovstvím. Bůh jest, protože my jsme. Bůh žije v našem svědomí, ve svědomí lidstva, ve světě, jenž nás obklopuje. Naše svědomí Ho vzývá v nejslavnostnějších chvílích bolesti a radosti. Lidstvo mohlo změnit, zkažiti, nikdy však potlačiti jeho svaté jméno.“

Však my existenci Boha nicméně musíme dokazovati, protože volní myšlenkáři vědeckými zbraněmi (prý) ho popírají.

Existence Boha jest požadavek důsledného myšlení. Přírodopyslec profesor Reinke praví: „Boha zjišťujeme touže methodou, kterou určujeme přírodní zákony, a byť bychom neměli smyslových orgánů, Ho vnímati, přece okolnost tato nemůže býti vedena proti Jeho skutečnosti. Není důkazem proti existenci Boží, jestliže Ho nemůžeme viděti ani dalekohledem ani mikroskopem. Usuzujeme existenci Boha z jeho činnosti, jako o jsoucnosti hmoty a síly, o jsoucnosti přírodních zákonů přesvědčování jsme z jejich působnosti.“ „Původ života na zemi“, praví Reike, „stává se teprve tehdy pochopitelným, připustíme-li moc nám nevyzpytatelnou, která jest za přírodou a v jednotlivých případech zákony přírodní tak dovede řídit, že nastává událost zvláštní, od veškeré dosavadní zkušenosti odchylná.“

Göttingský profesor Julius Baumann, mluvě o určitých a na jisto postavených pravdách, jichž duch lidský namáhavě se dobádal a které jsou výtěžkem moderní vědy, konstatuje jednotné spolupůsobení rozdílných hmotných částí s přírodními silami a za určitými účely. Z toho profesor Baumann uzavírá, že jest to jednotná Intelligence, která jest příčinou reálných přírodních zjevů. Professoru Baumannovi tanula jistě na mysl jako zřejmý fakt účelnost, kterou přírodopysci sledují jak v nejmenším živočichu a rostlině, tak v úžasném pohybu nebeských těles.

Bylo sice úlohou darwinismu účelnost potřít jako nepohodlnou, ale bedlivým badáním, které odtud vzniklo, účelnost a zákonnost ve veškeré přírodě tím jasněji byla potvrzena. Darwinism vyšel proklínati, a nakonec musil chtěj nechtěj žehnati.

Proti Wassmannovi na známé berlínské vědecké schůzi vystoupil professor Plate, který konec konců musil přiznati, kde jsou zákony, že musí se logicky mluvíti o zákonodárci.

Po těchto výrocích, které nepocházejí od lidí ledajakých, jest ještě patrnější věcí, že popírání Boha od volných myšlenkářů jest předmětem vůle a nikoli rozumu. Neboť musí-li se mluvíti o zákonodárci tam, kde jsou zákony, jest přesně logickým i další závěr, že tento zákonodárce jest bytost osobní, absolutně nezávislá, všemocná... A to není již toliko víra, ale zároveň resultát (výsledek) logicky použitých zákonů rozumného myšlení a tím také resultát vědeckého badání. Proto jest lhostejno, chtějí-li to volní myšlenkáři uznat čili nic; hlavní jest, že již nemají vědeckého základu, jímž by mohli naše pojetí jako nevědecké z oboru vědy vylučovati. Bylo by tedy s prospěchem pro volné myšlenkáře, kdyby si více zamilovali skromnost, protože jejich nastrojená vědeckost nemá zamyšlené vznešenosti a protože po důkazech shora uvedených musíme je řaditi mezi filosofy, kteří jsou sice volní, ale nikoli — myslitelé.

Ve svém zeleném sešitku, jenž obsahuje jejich zelený program, dušují se slavnostně: „Pravda nade vše! Není tu žádného věření, jest jen rozum, smyslová zkušenost a jasné, nikým nefalšované zákony logiky.“ Nuže, právě před chvílkou jsme ukázali, že dokazující jsoucnost Boha, opíráme se také o jasné zákony logiky. Pochopujeme-li také, že zavrhnou věření, neboť dle jejich úsudku přijati nějaký článek víry, jest tolik, jako vzdáti se zdravého rozumu. Ale což, jestliže volní myšlenkáři sami mají pevné vyznání víry a jestliže mu tedy obětují zdravý rozum? A jestli tomu tak skutečně, zda nezahrnují sami sebe žíravým posměchem, který jest tím pronikavější, čím méně mají o tom potuchy?

Co volný myšlenkář musí věřiti, to jsou právě články nevěry, na příklad: není Boha, svět jest věčný, hmota myslí, člověk vyvinul se z opice a jiné. Slovem, jsou to pokrmy starého materialismu, které v nové úpravě volní myšlenkáři světu nabízejí. Toto hrubé učení o látce a síle ve své původní podobě nemělo by ovšem zajímavosti. Ale šaty dělají člověka, myslí si naši osvěcovatelé a proto rozpajdaný materialism oblekli v pestré roucho, dali mu novou podrážku a udělali z něho náboženství. Volné myšlenky. Vlastně, abychom pravdu mluvili, provádí všechnu tuto práci tatíček Haeckel, a naši volní myšlenkáři snad z úcty ničeho nepříčiňují, protožer se nesluší, aby sluha dral se v popředí před svého pána a velitele.

Jest přirozeno, že z takového zaujatého ovzduší rodí se různé nesvobodomyšlné touhy a návrhy, jako na příklad: katolíci nemohou učiti na universitě, protože nejsou schopni vědeckého badání pro své předsudky. Kdo tento předsudek v Čechách poprvé vyslovil, může si nyní libovati, co hejlů lacině na svou vějičku nachytil. Dlužno tyto mlhoviny rozptýliti. Věda zabývá se pravdami přirozenými, bádá v dostupné hmotné přírodě; přírodozpytec zkoumá rostlinstvo, živočišstvo, hmotu a její vlastnosti, dějepisec určuje události dějinné, jazykozpytec zaměstnává se rozličnými jazyky. To vše netýká se pravd náboženských, které mají docela jiný původ a cíl, než pravdy vědecké!

Věří-li kdo v Krista, Mahomeda, nebo Luthera, může docela dobře jsa hvězdářem stopovati pohyby nebeských těles, jsa matematikem konati své výpočty, jsa chemikem slučovati a rozlučovati prvky. Jest celá řada nejvýznačnějších katolíků, kteří na poli vědeckém před světem se proslavili a podali tak nezvratitelný důkaz, že náboženské přesvědčení nebrání vědecky pracovati, anebo zajištěné vědecké poznatky uznávati. Toto rozlišování uvádíme ve jménu jasných a nefalšovaných zákonů logiky. Úkol víry dán jest původem a obsahem jejím, věda vyvíjí se sama sebou, nejsou si vědoma vždy určitých cílů. Již dávno před dobou, ve které konaly se disputace, zda věda jest pro vědu nebo pro pohodlí a potřeby života, o náboženství bylo známo, že úkolem jeho jest povznášeti, posvěcovati a umravňovati duše zde na zemi a připravovati je tak pro život posmrtný. Kdo jasně myslí a s člověkem poctivě smýšlí, uzná, že věda nedostačuje k zaokrouhlení obzoru a nasycení touhy, že člověk má potřeby, o které věda postarati se nemůže. A připomeneme-li ještě slov prof. Mareše, že prvá příčina a poslední účel jsou otázky mravní, otázky citu, přesvědčení a víry, snesli jsme dosti důvodů, aby náboženský a tak zvaný vědecký názor správně byly rozpoznávány. Náš světový názor náboženský tu jest, existuje-li však názor vědecký, o tom promluvíme si s volnými myšlenkáři budoucně.

Obnova.

Valná hromada Spolku katolického učitelstva na Moravě koná se dne 2. a 3. srpna na Velehradě v místnostech kláštera. Pořad: V pondělí dne 2. srpna dopoledne:

1. Mše svatá za zemřelé členy spolku.
2. Zahájení schůze o 10. hodině.
3. Zprávy: a) jednatelská, b) pokladní, c) redakce „Vych. Listů“, d) redakce „Katolického Učitele“.
4. Přednáška pana c. k. škol. rady dra. Fr. Nábělka, gymn. profesora z Kroměříže: „Náboženství, mravnost, škola.“ -- Společný oběd.
5. Katolický ústav učitelský. V rozhovor uvede pan ředitel J. Mezírka, jednatel.
6. Náš pracovní program pro příští rok. V rozhovor uvede nadučitel Koutný.
7. Volby 11 členů výboru a 4 náhradníků.
8. Volba čestných členů.
9. Volné návrhy.¹⁾

¹⁾ Návrhy, o nichž má býti jednáno, buďte 3 dni před valnou hromadou zaslány předsednictvu spolku.

V úterý dne 3. srpna vycházka na hrad Buchlov anebh návštěva Luhačovic.

Žádáme snažně P. T. členy spolku, aby se důležité schůze této v plném počtu letos účastnili. Našeho jednání účastní se i katoličtí poslanci! Zpěváci, kteříž máte Sedlákův zpěvník, doneste si ho, a kdo ho nemá — koupiž si ho!

Jednatel.

Výstava pomůcek pro vyučování náboženství koná se ve dnech od 27. srpna do 4. září, v místnostech I. české státní reálky v Brně v Antonínské ulici.

Literatura.

M. Lhotský: *Methodický výklad velikého katechismu katolického náboženství*. Druhé, přepracované vydání. Část I. a V. V Praze 1909. Nákladem „Unie“. Cena 6 K a K 2·30.

Známý spis M. Lhotského „Výklad velkého katechismu“ vyšel před 5 lety v prvním vydání. Dílo bylo uvítáno s velkou pochvalou, protože autor založil své dílo na nové metodě analyticko-induktivní a snesl v něm vše, čeho třeba k porozumění a výkladu katechismu. Právě proto však rozměry „Výkladu“ se zvětšily takovou měrou (přes 1100 stran m. 8°), že kniha pozbyla rázu praktické příručky pro katechety a stala se jako ostatní výklady pouhou snůškou materialu bez vnitřní organické spojitosti. Vydání druhé, dosud neukončené, neliší se podstatně od prvního; ba rozměry se ještě rozšířily, neboť autor připojil na konci každého oddílu přehledné otázky z příslušné partie, čímž ovšem dílo jeho na praktičnosti velice získalo. Chybou je, že autor při 2. vydání, jako při prvním, nešetřil náležitěho postupu vyučovacího. Přece při podobných spisech (na př. v světských oborech) nejdůležitější jest, jak postupovati při vyučování, od čeho začít, jak pokračovati, jak navazovati neznámé na známé, jak vyvozovati nové pojmy ze známých atd. To je právě účel takových a podobných spisů, aby udávaly metodu, směr, jakým třeba se brát, aby učivo pokud možná krátce a přece důkladně bylo vštípeno v paměť a srdce žáků. A právě tohoto úkolu nejdůležitějšího zanedbávají dosavadní naše i cizí (německé) výklady katechismu, které neupravují si učební material podle jistých hledisk, nečiní logických disposicí, nedbají koncentrace učiva, jednu a tutéž věc vysvětlují na dvou místech, nepředpokládají nic známého, pořád jenom vykládají dlouho i široko, i co jinak je žákům známo, zkrátka jsou to spíše katechetická kázání, exhorty, nežli methodické vyučování. Z té příčiny také zvěčnělý professor Pinkava na olomoucké fakultě zavrhoval všechny výklady katechismu jako nepraktické a nepaedagogické.

Methodický postup předně žádá, aby se celek učiva logicky rozčlenil. Náš katechismus toho nezachovává, neboť rozděluje katechismus na 5 nijak nesouvisejících částí, kdežto správné je rozdělení na tři části: 1. věrouka, 2. mravouka, 3. nauka o pilnosti a prostředcích milosti, jak to také jiné katechismy, na př. augšburgský, Deharbe-Lindenův, Färbrův a j. mají. Podle toho také výklad se musí uzpůsobiti a rozdělití jen na 3 oddíly. Koncentrace učiva toho žádá, aby se spojovaly pravdy mezi

sebou související (o posledních věcech při věrouce, o hříchu při mravouce, o modlitbě při 1. přikázání Božím (kláněti se Bohu), aby se dosáhlo takto přehledu, jasnosti a jednoduchosti a zabránilo opakování stejných věcí na různých místech. Velice by bylo prospělo dílu Lhotského, kdyby toho se byl držel.

Methodika dále žádá, aby i při jednotlivých menších oddílech (na př. o Bohu) šetřilo se logického postupu. Tedy definici Boha nebudu vysvětlovati hned na začátku (jako v katechismu jest), nýbrž až na konci, jako resultát předchozích poznatků (vlastností Boží). Zní-li definice Boha, že jest bytost nekonečně dokonalá = že má všechny vlastnosti v míře nejvyšší, jak můžeme to vysvětlovati, když ty vlastnosti dosud neznáme. Tedy napřed vlastnosti na základě názoru z bibl. dějin a pak teprve definice. Pak začínáme vždy tím nejsnadnějším, po případě nejznámějším a postupujeme logicky, indukčně k novým soudům a závěrům, zase názorně. Musíme se snažiti při katechesi, abychom bez dlouhých řečí a dokazování lehce a jasně dospěli k novým poznatkům. Tedy úprava a seřazení otázek při vyučování katechismu jest nutné a také přirozené. Lhotský někde mění otázky, ale není důsledný; mnohomluvností při vyvozování otázek mnoho se nedokáže; raději pěkný, lapidární příklad a definice přijde sama sebou.

Jinou vadou „Výkladu“ Lhotského jest nedostatek důkazů. P. Linden na katechetickém kursu ve Vídni 1908 pravil: „Man darf sich hier (na vyšším stupni) nicht mehr damit begnügen, den Kindern zu sagen: „Gott will es“, „er hat's geboten“, „er hat's verboten“, man muss ihnen auch in recht anschaulicher Weise zum Bewusstsein bringen, warum Gott solches will und gebietet...“ Lhotský neprovádí všude důkaz; na př.: „Bůh je vševědoucí“, beze všeho důvodu jen afirmativně dovozuje, že Bůh zná vše minulé, přítomné i budoucí i naše nejtajnější myšlenky. Zde jsou čtyři různé pojmy a ty znázorníme a zároveň dokážeme z bibl. dějin krátce a srozumitelně. Vysvětlovati Boží vševědoucnost „věčností“ jest pro děti nepochopitelné. Podobně „Bůh jest pouhý duch“, schází důkaz. Průkaznou moc mají jenom příběhy z Písma sv., ostatní příklady ze života, dějin atd. slouží jenom k objasnění pravdy, z bibl. dějin již dokázané. Proto právě bibl. dějiny důkladně (obsahově) se probírají a cvičí v nižších třídách, aby na tomto pevném základě stavělo se dále, aby na této basi vybudována byla celá nauka křesťanská. Proto není třeba příběhy biblické vypravovati podrobně, jak to Lhotský činí, poněvadž znalost těchto věcí musí se předpokládati. Věrouka vůbec nutí katechetu, aby užíval vesměs formy tázací, která právě jest nejpřiměřenější metodě analyticko-induktivní. Autor formy tázací vůbec nedbá, nebo jenom skrovněji užívá. Vyvoditi otázkami ze známých pravd pravdu novou, to jest právě umění katechetické a také nejobtížnější problem. Je to způsob čistě sokratovský, který vyžaduje nejenom důkladnou materiální znalost věci, ale i promyšlení látky a psychologické uspořádání, aby bez dlouhých řečí, úvodů, důkazů atd. přišlo se hned k jádru věci, aby jedno vyplývalo z druhého, aby vůbec vytvořen byl logický řetěz vzájemných soudů a úsudků. Lhotský vůbec mnoho mluví, nedopřává žákům žádných úsudků, proto jeho „Výklad“ hodí se spíše do kostela ku křesťanským cvičením, kde se jenom vykládá, a nikoliv k praktické potřebě školní, kde se vyučuje, kde dítě učí se usuzovati, samostatně mysliti, myšlenky své projadřovati slovy.

Bylo by záhodno, aby při různých výkladech katechismu vždy se udávalo, pro které školy je výklad pořízen. Je přece zásadní rozdíl mezi školou obecnou, měšťanskou a střední, jest rozdíl dále mezi obecnou školou na venkově a v městě (cvičnou) a jest konečně rozdíl mezi prvou třídou (1. školní rok), po případě druhou a mezi vyššími třídami. Pro každou kategorii školy musí se upravit i výklad, řekl bych vlastně přednes náboženského učiva. Je tu třeba upravovati material, obmezovati nebo rozšiřovati, je třeba měniti metodu, je třeba uzpůsobovati zevnější formu vyučování. Aspoň rozdíl mezi školou obecnou a střední by se měl činiti. Přihlížíme-li k tomuto měřítku, jest Výklad Lhotského zpracován pro školy s t ř e d n í, kde se předpokládá větší znalost jazyka, větší zručnost v myšlení, širší obzor duševní; s výklady dogmatickými a filosofickými, jaké má Lhotský, nepořídíme ničeho na škole obecné; autor je professorem náboženství na paedagogiu a Výklad asi vznikl z přednášek, které měl k posluchačům svým, myšlenkově i věkem vyspělých. — Výklad Lhotského také nemá náležitě životnosti, totiž nepřihlíží k povaze a poměrům dítek. Na př. v V. díle „o ctnostech“, při „pokoře“; dítko výkladem Lhotského nenabude jasného pojmu o pokoře, pro svo je poměry potřebného. Nestací uvésti příklad pokory z bibl. dějin, ale třeba dětem povědět, v čem u nich pokora spočívá, jak a čím se jeví, jak mohou ve svých poměrech dětských pokoru dávat i ne jevo, nehledě ovšem k tomu, že pokora paralelně se má probírat s „pýchou“, jakožto pojmy protivné, podle zásady; „contraria iuxta se posita magis elucescunt“. Nedostatkem koncentrace učiva nejvíce trpí dílo Lhotského, čímž ovšem vzrostlo do neobyčejných rozměrů. Jinak ovšem „Výklad“ jeho je prvním z našich výkladů vůbec a zvláště ve druhém, přepracovaném vydání svém, kde autor leccos napravil z 1. vydání a zvláště ku konci každé s t a t i větší přičinil přehledné otázky z celé přednášky, jest dobrou pomůckou katechetovi ve třídách vyšších, kde již neklade se váha tak na metodu, jako spíše na vnitřní prohloubení a pochopení pravd náboženských. Dílo je vydáno s nezrovna největší pečlivostí a přehledností — tisk je až paterého druhu, — papír je špatný a cena díla přemrštěně vysoká. Naše literatura katechetická stále ještě volá po výkladu, který by byl stručný, přesně methodický, pro školu obecnou jakožto nejdůležitější pracovaný a k poměrům českého dítěte na venkově přihlízející. Sý.

„Vychovatelské Listy“

---

vycházejí 20. každého měsíce, vyjma měsíce srpen a září.

.. Roční předplatné **6 K** zasílá se administraci v Ivančicích. ..
 Za redakci odpovídá **KÁREL TIRÁRY**, katecheta v Ivančicích. - Týž přijímá všechny literární příspěvky. - Administraci vede **Fr. Zajíč**, učitel ústavu hluchoněmých v Ivančicích. .. Expedici obstarává knih-tiskárna **F. Navrátila** v Ivančicích. - Tamtéž se zasílají reklamace.

————— Všechny příspěvky se honorují. —————